

Vynález knihtisku – tištěná kniha

Jam. Stradonus inv. 1564. Galle excid.

4.

IMPRESSIO LIBRORVM.

Potest vt vna vox capi aure plurima:

Limunt ita vna scripta mille paginas.

- Přejechod od svitku ke knize a vynález knihtisku byl obrovským pokrokem lidského poznání
- <http://www.youtube.com/watch?v=0Cd7Bsp3dDo>

KNIHTISK

- tisk z výšky
- umožňuje rychlé vyhotovení knihy v mnoha exemplářích, její rozšíření a zlevnění.
- Protože nejstarší tisky nejsou datovány ani označeny jménem tiskaře, vznikly o vynálezci knihtisku různé domněnky.
- vynález knihtisku se datuje do roku 1440 (První známý doklad Gutenbergova tisku datován 1447 v Mohuči)

Johann Gensfleisch zv. Johann Gutenberg (1397/1400 Mohuč – 1468 Mohuč)

- Příjmení si změnil podle rodiště „Hof zum Gutenberg“
- brusič drahokamů, výrobce zrcadel, zlatník
- 1428 odchází do Štrasburku
- 1440 vynález knihtisku
- 1448 návrat do Mohuče
- 1450, 1452 vypůjčoval peníze od Arnolda Gelthuse a Jana Fusta
- 1455 spor – propadnutí dílny Janu Fustovi
- 1465 ve službách mohučského arcibiskupa Adolfa Nasavského

IOANNES GVTEBERG, ET IVO SCHEFFERVVS.

Inter artes pulcherrimas & præstantissimas nõ
Immeritò impressoria maxima cēfenda est, qua
uno die duo homines tantum literarū inprimunt,
quantum vix anno integro plures antea scribere
potuerunt. Eius primī authores fuerunt Ioannes
Faustus, & Ivo Schefferus, Anno 1440. Illi enim
Moguntiz Germanorum existentes, atq; diuino
ingenio valentes de hac re diu cogitarunt. tādē
uerò literas formantes composuerunt, atq; huius
artis specimē exhibuerūt. Erat autem ars illā pri
mò abscondita & paucis manifestata. literas enim
in saculis clausis secum in officinas ferebant, ac ab
euntē auferebant: donec temporis successu ars
aucta, atq; plurimū illustrata fuerit. Postea superuenēre Ioannes Gutenber

Kk ger, Ioan-

- Sám Gutenberg svůj vynález tajil, žádný svůj tisk nepodepsal a o jeho tisku se dozvídáme jen ze soudních jednání.
- Šlo mu o přesnou nápodobu rukopisných knih, vzorem písma mu byla textura

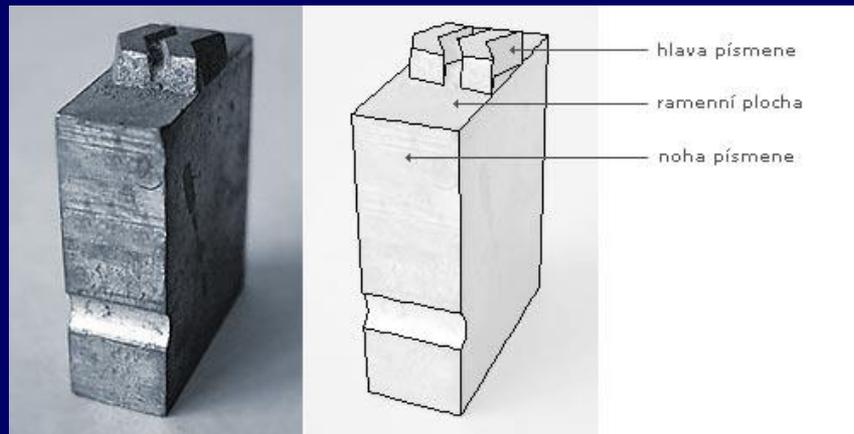
Princip vynálezu knihtisku

- Vycházel ze zákonitostí tisku z výšky
- Pohyblivé litery (samostatné kovové litery podle jedné matrice – sériově vyráběné)
- Vynález liteřiny, slitiny z níž se písmena odlévala (olovo + cín + antimon) – měděné formy
- Vynález nového typu barvy (Iněná fermež + saze)
- Vynález tiskové formy (sazba)
- Sestrojení tiskařského lisu
- Princip fungoval víceméně beze změn až do 19. století

Písmolijec

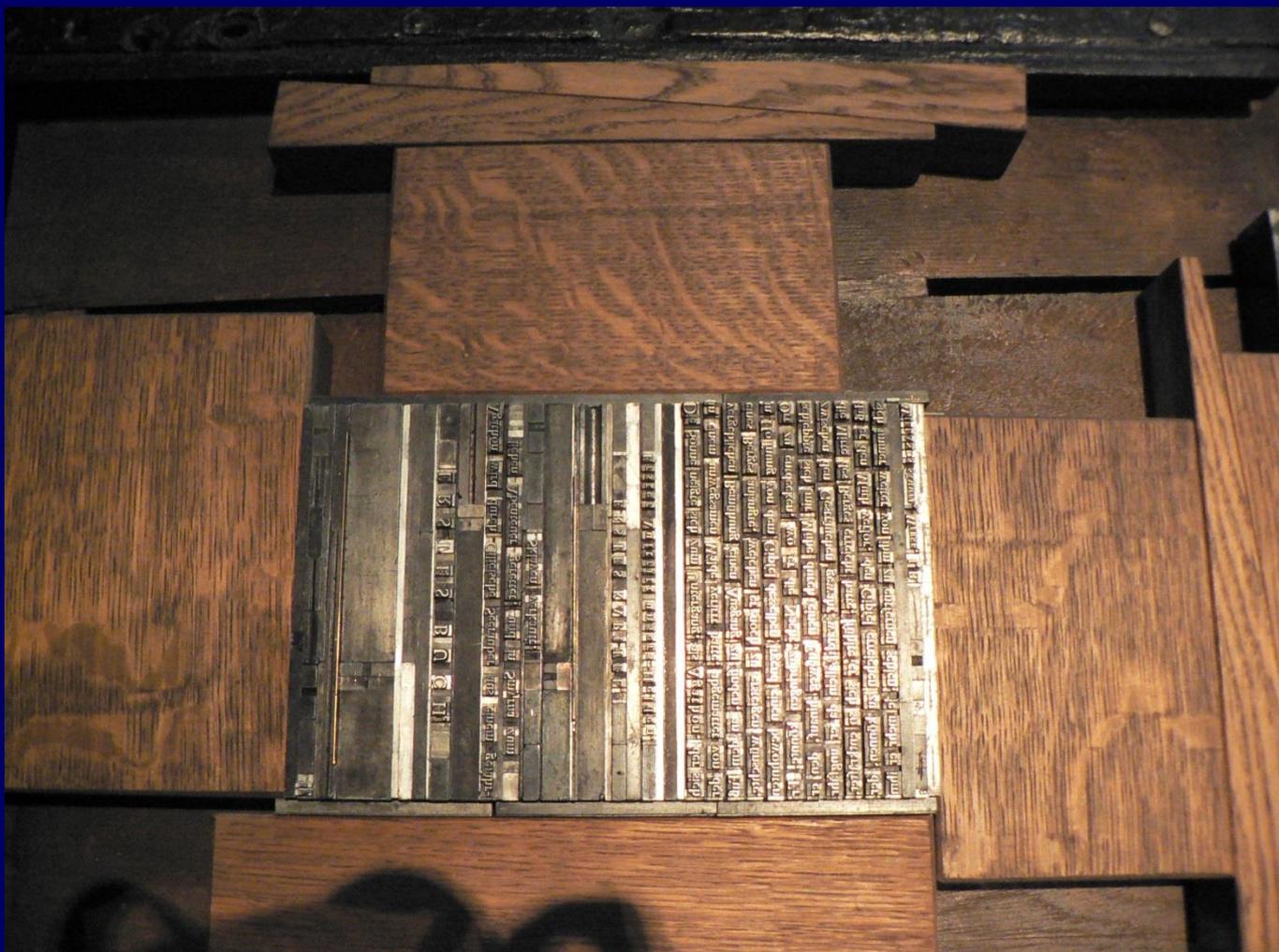
Hans Sachs, *Eigentliche
Beschreibung aller Stände
aus Erden*. Frankfurt 1574
Dřevořezy Josta Ammana

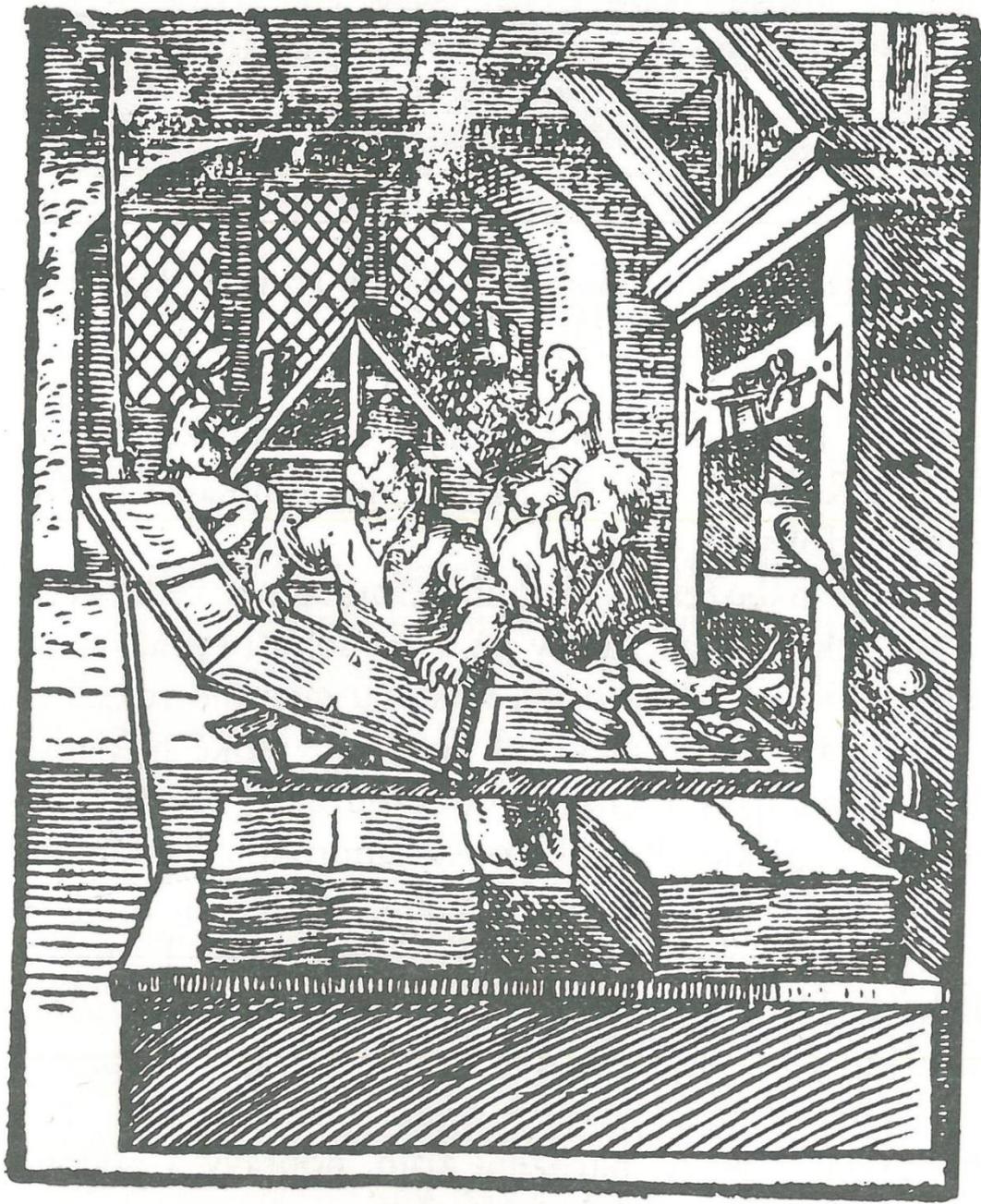
Samostatné kovové litery

Sazebnice (jinak též lodřka) pro skládání hotových řádek a sazítka. Sazebnice existovaly v několika velikostech. Sloužily k úpravě a přenášení hotových částí sazby. Otevřené strany byly určeny pro nasouvání a vysouvání sazby.

Ukázka vyskládaného textu, který se dal následně rozmetat a písmena znovu použít – text připravený k tisku

Tiskař

Hans Sachs, *Eigentliche Beschreibung aller Stände aus Erden*. Frankfurt 1574
Dřevořezy Josta Ammana

Replika Gutenbergova tiskařského lisu z 19. století (Lipsko)

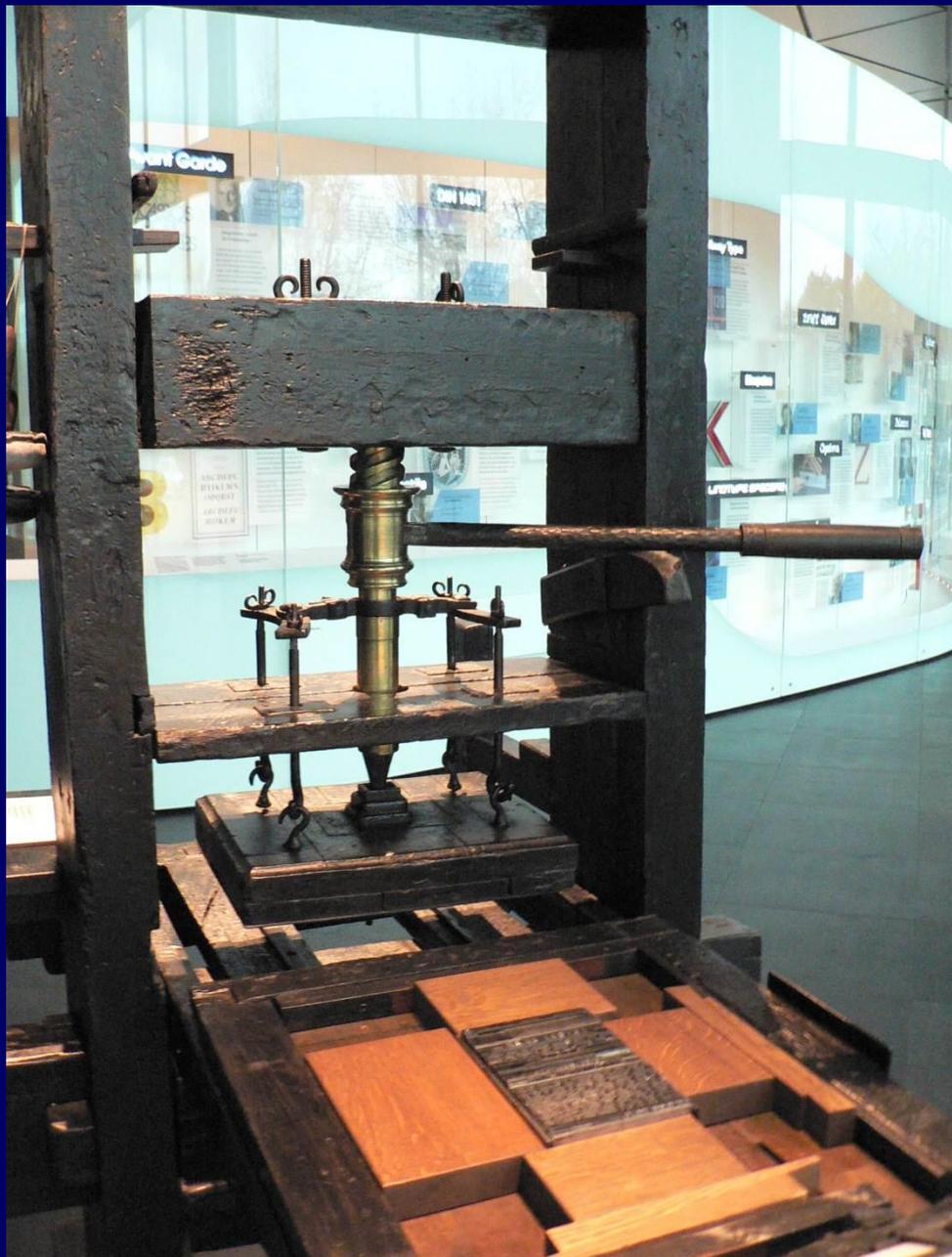
Ruční lis podle signetu Josse Bade (1462—1535)

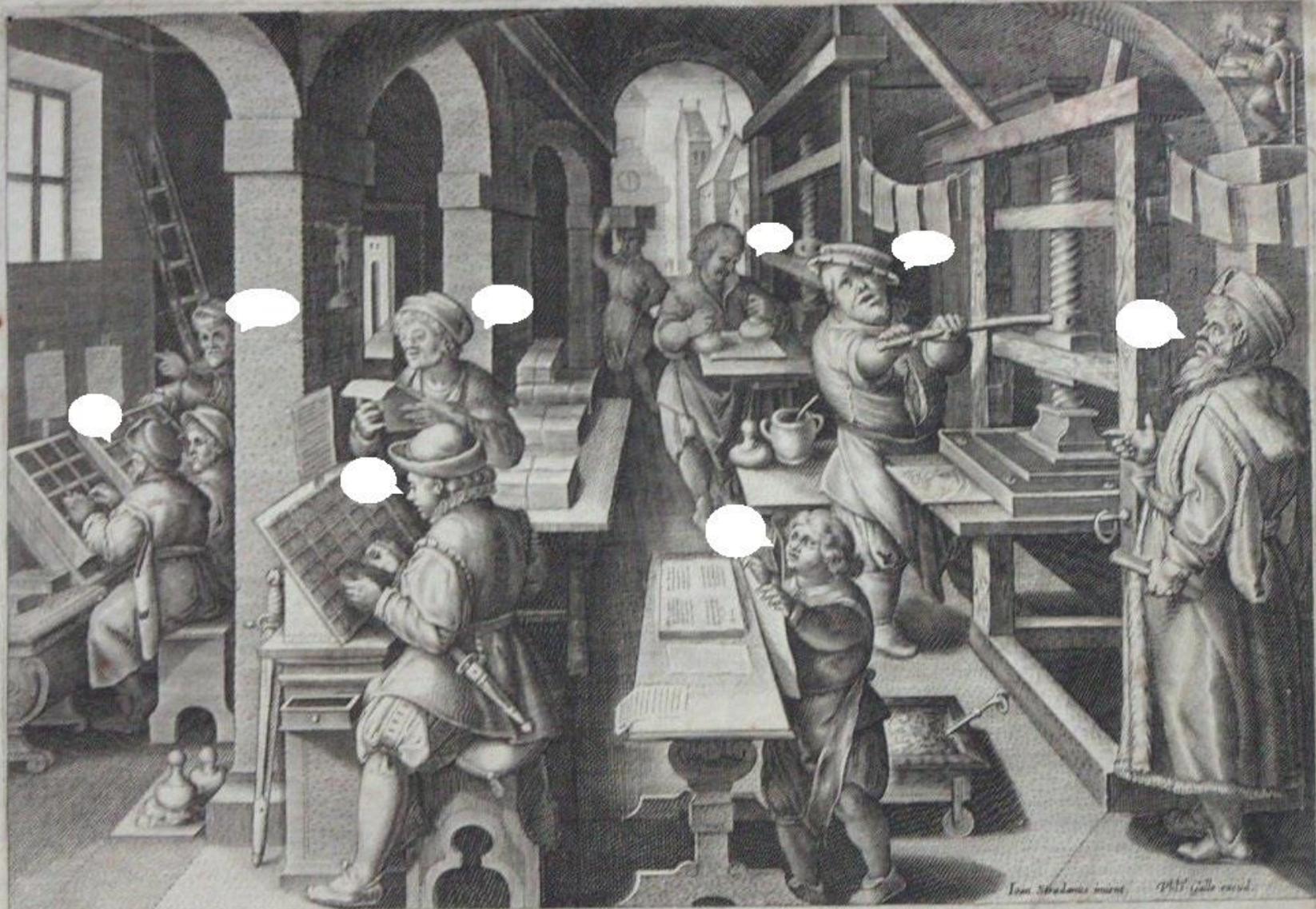
Jedno z prvních vyobrazení
ručního lisu

Většina tiskáren byla založena na dělbě práce =>

- majitel tiskárny
 - písmolijec
 - sazeč
 - ballenmeister – nanášec barvy
 - tiskaři – pressmeister
 - pomocníci a tovaryši
 - korektor
 - ilustrátor
-
- vydavatelé
 - knihkupci

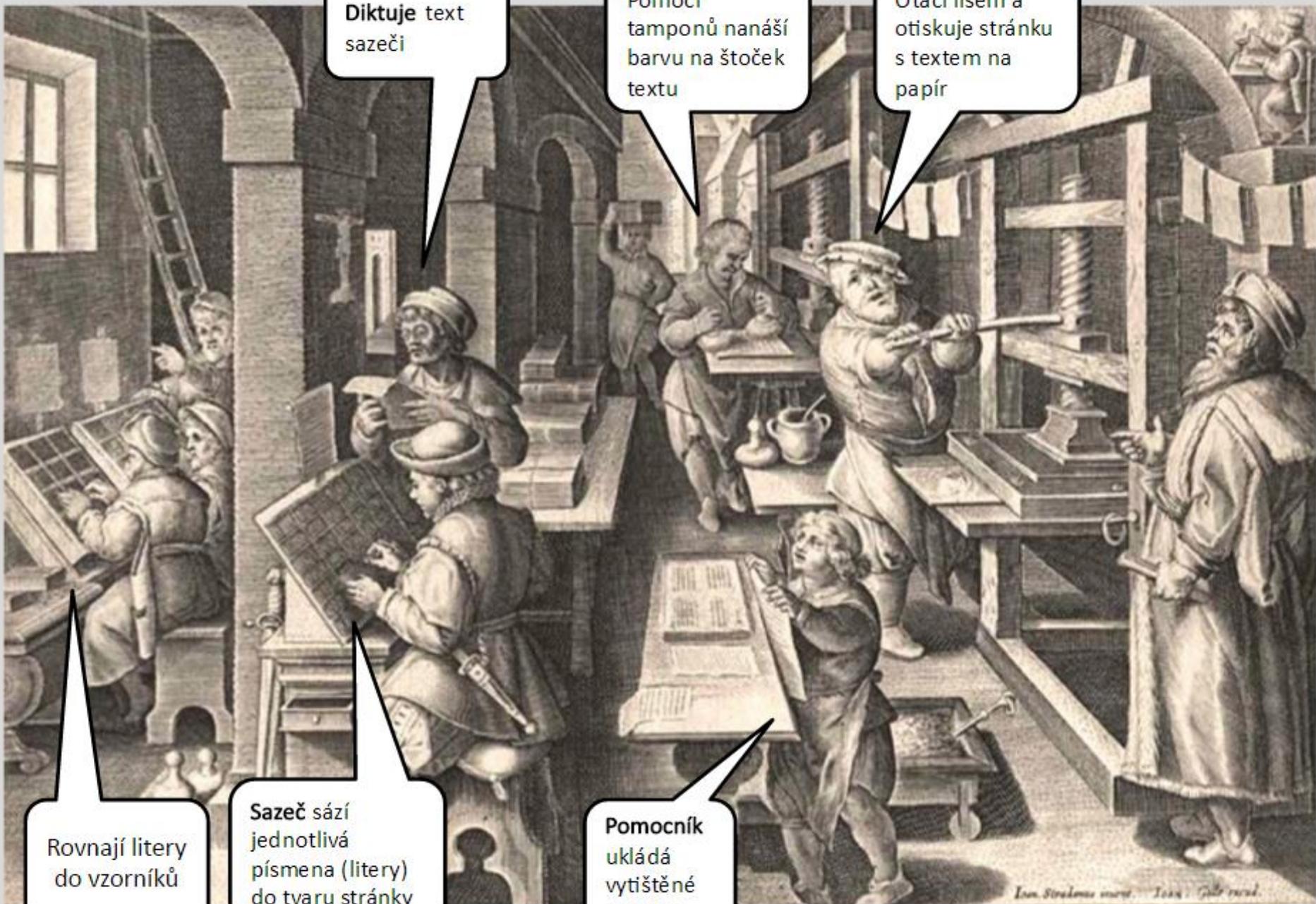

4.

IMPRESSIO LIBRORVM.

Potest vt vna vox capi aure plurima:

Linunt ita vna scripta mille paginas.

Diktuje text sazeči

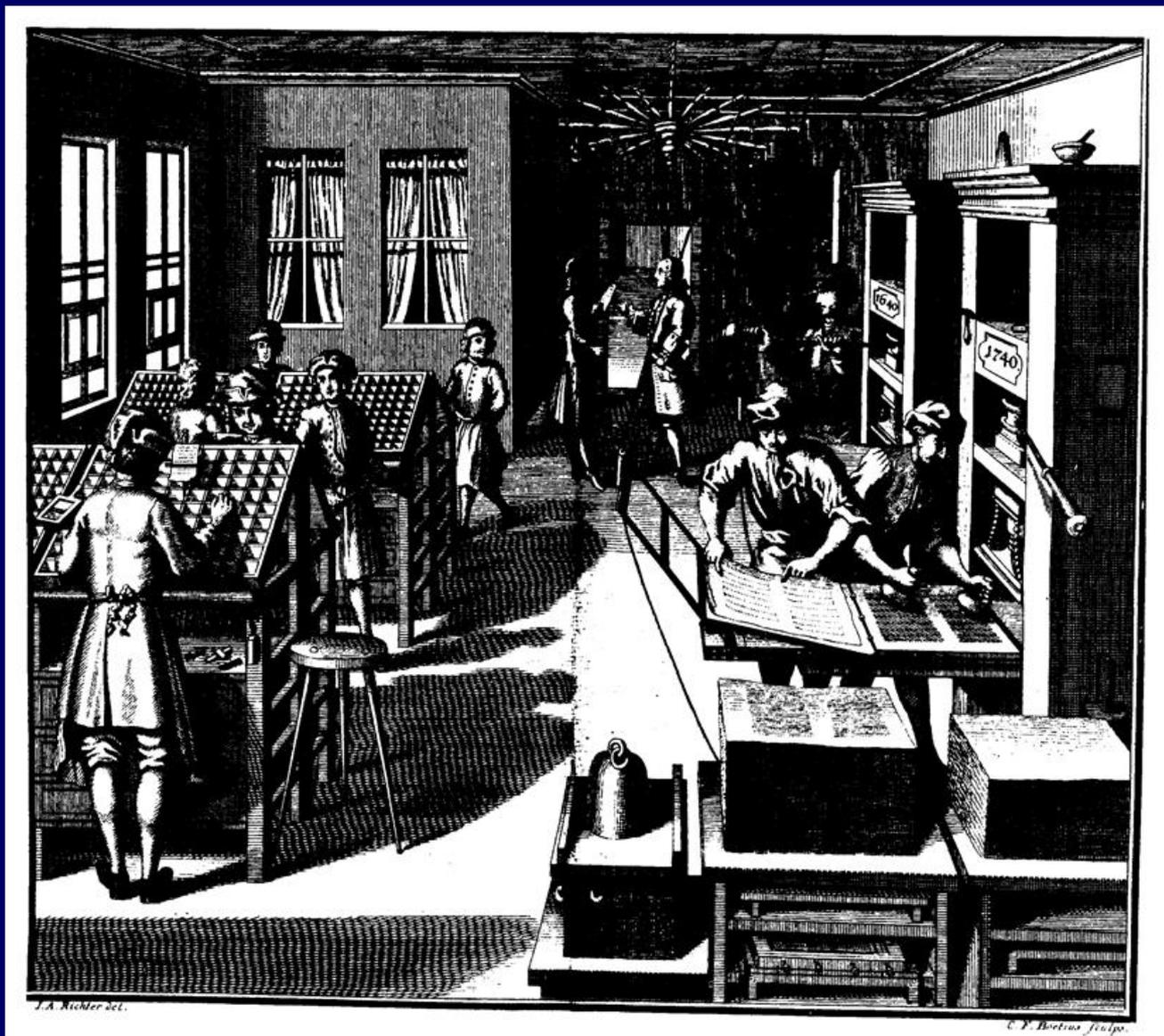
Pomocí tamponů nanáší barvu na štoček textu

Otáčí lisem a otiskuje stránku s textem na papír

Rovnají litery do vzorníků

Sazeč sází jednotlivá písmena (litery) do tvaru stránky

Pomocník ukládá vytištěné stránky

Podoba knihtiskáren zůstala prakticky stejná až do 19. století

Gutenbergovy tisky

- **zlomek knih Sibyliných (Sibylina proroctví) 1445–1446**
- **Almanach na rok 1448**
- **Latinská bible z roku 1454/55 o 42 řádcích:** dvoudílná, knihy v rozsahu 641 stran => 1282 stran. Odhadovaný náklad 150–240 exemplářů na papíře, 30–35 exemplářů na pergamentu
- **Catholikon** – latinský slovník Jana Blaba (Mohuč 1460/1468)
- latinská bible 36 řádková, v rozsahu 882 stran (Bamberg? 1458–1460)
- Odpustkový list pro Kypr
- Turecký kalendář na rok 1455
- Protiturecká bula papeže Kalixta III.
- Donatus Ars minor

...fuit principio creavit deus celum. **I**tem postquam creavit mundum et mundum erat inanis et vacuus: et tenebre erant super faciem abyssi: et spiritus dei ferebatur super aquas. Dixitque deus: fiat lux. Et facta est lux. Et vidit deus lucem quod esset bona: et dimisit lucem a tenebris: appellavitque lucem diem et tenebras noctem. factumque est vespere et mane dies unus. Dixit quoque deus: fiat firmamentum in medio aquarum: et dividat aquas ab aquis. Et fecit deus firmamentum: divisitque aquas que erant sub firmamento: ab his que erant super firmamentum: et factum est ita. Vocavitque deus firmamentum celum: factum est vespere et mane dies secundus. Dixit vero deus: Congregentur aque que sub celo sunt in locum unum: et appareat arida. Et factum est ita. Et vocavit deus aridam terram: congregavitque aquas appellavit maria. Et vidit deus quod esset bonum: et ait. Emergent tertia herba virentem et facientem seminem: et lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus suum: cuius semen in semine suo sit super terram. Et factum est ita. Et protulit terra herbam virentem et asseritque semen iuxta genus suum: lignumque faciens fructum et habens unumquodque semen secundum speciem suam. Et vidit deus quod esset bonum: et factum est vespere et mane dies tertius. Dixitque deus: fiant luminaria in firmamento caeli: et dividat diem ac noctem: et sint in signa et tempora: et dies et annos: ut luceat in firmamento caeli et illuminet terram. Et factum est ita. Fecitque deus duo luminaria magna: luminare maius ut pelleret diem et luminare minus ut pelleret noctem: et posuit eas in firmamento caeli ut luceant super terram: et pellerent diem ac noctem: et dividerent lucem ac tenebras. Et vidit quod esset bonum: et factum est vespere et mane dies quartus. Dixit etiam deus: Producantur aque repale anime viventes et volante super terram: sub firmamento caeli. Creavitque deus cetera grandia: et omne animal virentem atque morabilem quod produxerant aque in speciem suam: et omne volatile secundum genus suum. Et vidit deus quod esset bonum: et benedixitque diei quarto. **R**elaxavit et multiplicavitque et replere aquas maris: avesque multiplicavit super terram. Et factum est vespere et mane dies quintus. Dixit quoque deus: Producat tertia anima virentem in genere suo: iumentum et reptilia: et bestias terre secundum speciem suam. factum est ita. Et fecit deus bestias terre iuxta speciem suam: iumentum et omne repale terre in genere suo. Et vidit deus quod esset bonum: et ait. fiantque homines ad imaginem et similitudinem nostram: et plerique piscis maris: et volantis caeli: et bestias virentes: et omnesque reptilia quod movetur in terra. Et creavit deus hominem ad imaginem et similitudinem suam: ad imaginem dei creavit illum: masculi et feminam creavit eos. **B**enedixitque illis deus: et ait. **R**elaxavit et multiplicavitque et replere terram: et subiacet eam: et dominavitque piscibus maris: et volantis caeli: et virentibus animalibus que moventur super terram. **D**ixitque deus: Ecce dedi vobis dominum: herbam asserentem semen super terram: et virentia ligna que habent fructum: et virentis generis sui: ut sint vobis in escam: et virentis animalibus terre: omniumque volucrum caeli: et virentis que movetur in terra: et in quibus est anima vivens: ut habeatis carnes. Et factum est ita. **V**iditque deus omnia que fecerat: et erat valde bona.

Item postquam creavit mundum et mundum erat inanis et vacuus: et tenebre erant super faciem abyssi: et spiritus dei ferebatur super aquas. Dixitque deus: fiat lux. Et facta est lux. Et vidit deus lucem quod esset bona: et dimisit lucem a tenebris: appellavitque lucem diem et tenebras noctem. factumque est vespere et mane dies unus. Dixit quoque deus: fiat firmamentum in medio aquarum: et dividat aquas ab aquis. Et fecit deus firmamentum: divisitque aquas que erant sub firmamento: ab his que erant super firmamentum: et factum est ita. Vocavitque deus firmamentum celum: factum est vespere et mane dies secundus. Dixit vero deus: Congregentur aque que sub celo sunt in locum unum: et appareat arida. Et factum est ita. Et vocavit deus aridam terram: congregavitque aquas appellavit maria. Et vidit deus quod esset bonum: et ait. Emergent tertia herba virentem et facientem seminem: et lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus suum: cuius semen in semine suo sit super terram. Et factum est ita. Et protulit terra herbam virentem et asseritque semen iuxta genus suum: lignumque faciens fructum et habens unumquodque semen secundum speciem suam. Et vidit deus quod esset bonum: et factum est vespere et mane dies tertius. Dixitque deus: fiant luminaria in firmamento caeli: et dividat diem ac noctem: et sint in signa et tempora: et dies et annos: ut luceat in firmamento caeli et illuminet terram. Et factum est ita. Fecitque deus duo luminaria magna: luminare maius ut pelleret diem et luminare minus ut pelleret noctem: et posuit eas in firmamento caeli ut luceant super terram: et pellerent diem ac noctem: et dividerent lucem ac tenebras. Et vidit quod esset bonum: et factum est vespere et mane dies quartus. Dixit etiam deus: Producantur aque repale anime viventes et volante super terram: sub firmamento caeli. Creavitque deus cetera grandia: et omne animal virentem atque morabilem quod produxerant aque in speciem suam: et omne volatile secundum genus suum. Et vidit deus quod esset bonum: et benedixitque diei quarto. **R**elaxavit et multiplicavitque et replere aquas maris: avesque multiplicavit super terram. Et factum est vespere et mane dies quintus. Dixit quoque deus: Producat tertia anima virentem in genere suo: iumentum et reptilia: et bestias terre secundum speciem suam. factum est ita. Et fecit deus bestias terre iuxta speciem suam: iumentum et omne repale terre in genere suo. Et vidit deus quod esset bonum: et ait. fiantque homines ad imaginem et similitudinem nostram: et plerique piscis maris: et volantis caeli: et bestias virentes: et omnesque reptilia quod movetur in terra. Et creavit deus hominem ad imaginem et similitudinem suam: ad imaginem dei creavit illum: masculi et feminam creavit eos. **B**enedixitque illis deus: et ait. **R**elaxavit et multiplicavitque et replere terram: et subiacet eam: et dominavitque piscibus maris: et volantis caeli: et virentibus animalibus que moventur super terram. **D**ixitque deus: Ecce dedi vobis dominum: herbam asserentem semen super terram: et virentia ligna que habent fructum: et virentis generis sui: ut sint vobis in escam: et virentis animalibus terre: omniumque volucrum caeli: et virentis que movetur in terra: et in quibus est anima vivens: ut habeatis carnes. Et factum est ita. **V**iditque deus omnia que fecerat: et erat valde bona.

Item postquam creavit mundum et mundum erat inanis et vacuus: et tenebre erant super faciem abyssi: et spiritus dei ferebatur super aquas. Dixitque deus: fiat lux. Et facta est lux. Et vidit deus lucem quod esset bona: et dimisit lucem a tenebris: appellavitque lucem diem et tenebras noctem. factumque est vespere et mane dies unus. Dixit quoque deus: fiat firmamentum in medio aquarum: et dividat aquas ab aquis. Et fecit deus firmamentum: divisitque aquas que erant sub firmamento: ab his que erant super firmamentum: et factum est ita. Vocavitque deus firmamentum celum: factum est vespere et mane dies secundus. Dixit vero deus: Congregentur aque que sub celo sunt in locum unum: et appareat arida. Et factum est ita. Et vocavit deus aridam terram: congregavitque aquas appellavit maria. Et vidit deus quod esset bonum: et ait. Emergent tertia herba virentem et facientem seminem: et lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus suum: cuius semen in semine suo sit super terram. Et factum est ita. Et protulit terra herbam virentem et asseritque semen iuxta genus suum: lignumque faciens fructum et habens unumquodque semen secundum speciem suam. Et vidit deus quod esset bonum: et factum est vespere et mane dies tertius. Dixitque deus: fiant luminaria in firmamento caeli: et dividat diem ac noctem: et sint in signa et tempora: et dies et annos: ut luceat in firmamento caeli et illuminet terram. Et factum est ita. Fecitque deus duo luminaria magna: luminare maius ut pelleret diem et luminare minus ut pelleret noctem: et posuit eas in firmamento caeli ut luceant super terram: et pellerent diem ac noctem: et dividerent lucem ac tenebras. Et vidit quod esset bonum: et factum est vespere et mane dies quartus. Dixit etiam deus: Producantur aque repale anime viventes et volante super terram: sub firmamento caeli. Creavitque deus cetera grandia: et omne animal virentem atque morabilem quod produxerant aque in speciem suam: et omne volatile secundum genus suum. Et vidit deus quod esset bonum: et benedixitque diei quarto. **R**elaxavit et multiplicavitque et replere aquas maris: avesque multiplicavit super terram. Et factum est vespere et mane dies quintus. Dixit quoque deus: Producat tertia anima virentem in genere suo: iumentum et reptilia: et bestias terre secundum speciem suam. factum est ita. Et fecit deus bestias terre iuxta speciem suam: iumentum et omne repale terre in genere suo. Et vidit deus quod esset bonum: et ait. fiantque homines ad imaginem et similitudinem nostram: et plerique piscis maris: et volantis caeli: et bestias virentes: et omnesque reptilia quod movetur in terra. Et creavit deus hominem ad imaginem et similitudinem suam: ad imaginem dei creavit illum: masculi et feminam creavit eos. **B**enedixitque illis deus: et ait. **R**elaxavit et multiplicavitque et replere terram: et subiacet eam: et dominavitque piscibus maris: et volantis caeli: et virentibus animalibus que moventur super terram. **D**ixitque deus: Ecce dedi vobis dominum: herbam asserentem semen super terram: et virentia ligna que habent fructum: et virentis generis sui: ut sint vobis in escam: et virentis animalibus terre: omniumque volucrum caeli: et virentis que movetur in terra: et in quibus est anima vivens: ut habeatis carnes. Et factum est ita. **V**iditque deus omnia que fecerat: et erat valde bona.

Gutenbergova Bible z roku 1454/55 o 42 řádcích

- dvoudílná, tzv. 48-řádková bible tištěná v Mohuči r. 1462 za pomoci zařízení a materiálu někdejší Gutenbergovy tiskárny. Ozdobná iniciála "F" byla doplněna po vytištění knihy ručně (ze sbírek Knihovny knížat Kinských NM)

Mohuč

- Johann Gutenberg (1397/1400–1468)
- Johann Fust (1400–1466) od roku 1456 majitel Gutenbergovy dílny
- Petr Schöffer (1425–1503) od roku 1451 Gutenbergův žák, roku 1455 si vzal jedinou Fustovu dceru Christinu a postupně přebral Gutenbergovu dílnu

Video – tisk

- Tisk a výroba knihy
- <https://www.youtube.com/watch?v=rIxmZCPsnV8>

Šíření knihtisku

- 1447 Německo
- 1465 Itálie
- ca 1468 Švýcarsko
- 1470 Francie
- 1472 Španělsko
- 1473 Belgie, Maďarsko, Nizozemsko, Polsko?
- 1476 (1468?) Čechy
- 1477? Slovensko
- ca 1480 Portugalsko
- 1482 Dánsko, Rakousko
- 1483 Švédsko
- 1486 Morava
- 1491 Chorvatsko ...
- Do roku 1500 existovalo přes 1100 dílen ve více než 250 evropských městech.

Der Buchdrucker.

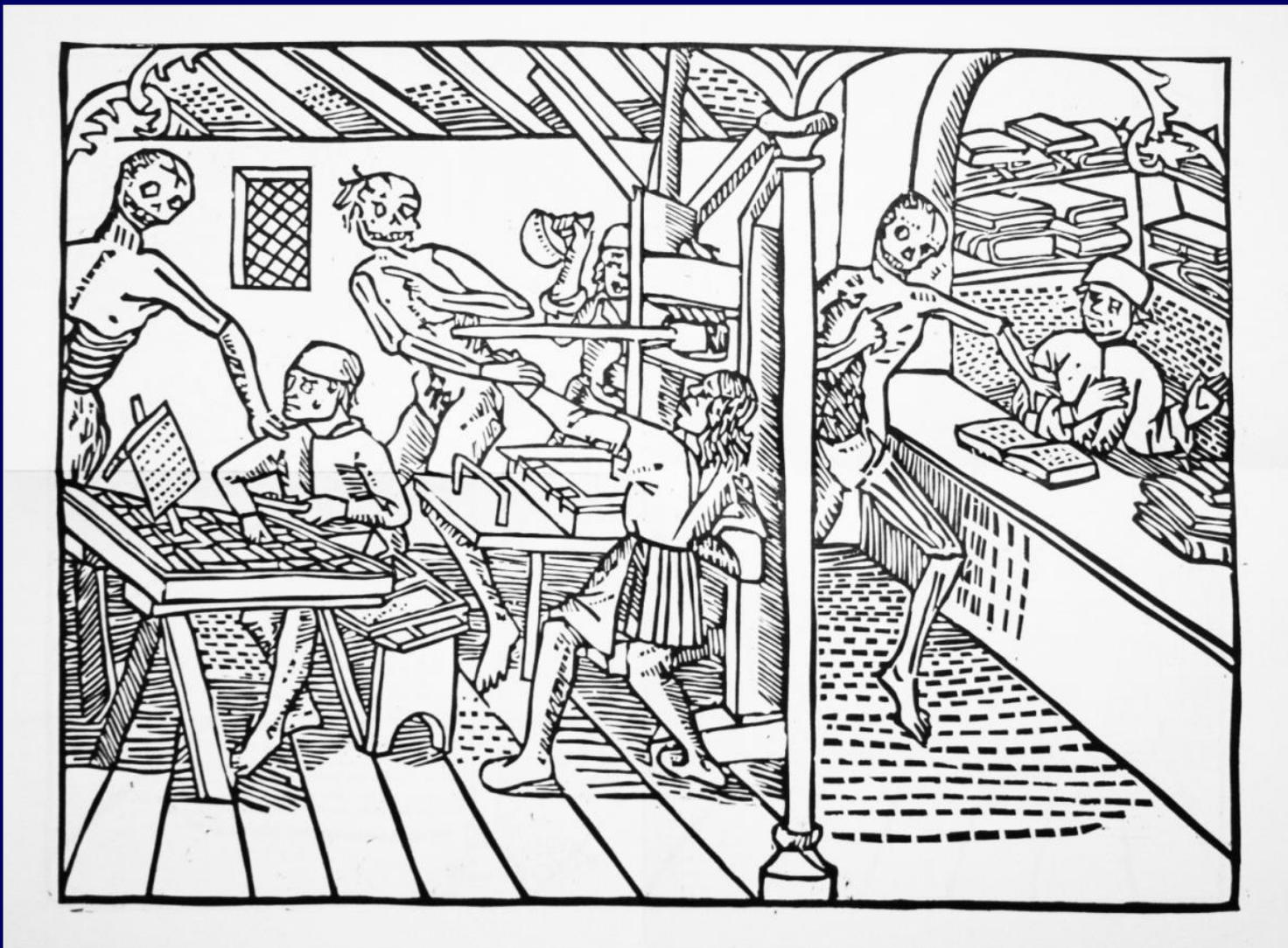
Ich bin geschicket mit der Press!
So ich aufftrag den Firmis reß!
So bald mein Dienr den Bengel zucht!
So ist ein Bogn Papiers gedruckt.
Dadurch kompt manche Kunst an tag!
Die man leichtlich bekommen mag.
Vor zeiten hat man die Bücher gschribn!
Zu Weing die Kunst ward erstlich triebn.

¶ iij. Der

Vynález knihtisku

Franciscus Philelphus: *„Předsevzal jsem si koupit z těch knih, které se dnes bez námahy a psacího náčiní, pouze pomocí určitých forem, jak zní odborný výraz, vytvářejí tak, aby člověk mohl věřit, že vyšly z ruky nejšikovnějšího opisovatele.“*

Tiskař Žaltáře z roku 1487 (tiskař dříve označován jako Jan Jonata z Vysokého Mýta): *„ Jsú pak knihy tyto ne perem psány ani obyčejem obecným skrze písaře způsobeny, ale rytými ve tvrdém kovu literami velmi vtipným během učiněny a vytiskány“*

Mathias Huss: Danse macabre (Lyon 1499) – Tanec smrti – na jednom z dřevořezů se nachází nejstarší vyobrazení tiskárny a knihkupeckého krámu

PRVOTISKY

Tisky vydané do roku 1500

= in cunabulis = v kolébce (v plenkách)

= Wiegendruck

pojem **INKUNÁBULE** poprvé použil münsterský děkan Bernard von Mallinckrodt ve svém traktátu v roce 1639 „De ortu et progressu artis typographiae“

V 19. století Václav Hanka přeložil termín inkunábule jako **prvotisk**.

PRVOTISKY

Tisky vydané do roku 1500 (1447–1500)
v celé Evropě na 252 místech více než 1 100 tiskáren
(jedná se ca o 27 500 titulů – dochováno ca 500 000 sv.)
průměrný náklad prvotisků – 300 ks

- Tiskař závislý na individuálních objednávkách
- Tisk = živelný proces omezený maximálně vrchnostenskými privilegii a cenzurou

Produkce prvotisků: Itálie 37% ; Německo 32% ; Francie 19% ; Čechy 39 prvotisků ; Morava 26 prvotisků

15th century printing towns of incunabula

Prvotisky - produkce

Produkce: 50% teologie a náboženská výchova
30% antičtí autoři
10% právnické spisy
10% naučná díla

Autoři: Donatus, Alexander de Villa Dei, Cicero, Albertus Magnus, Vergilius, Aristoteles, Jacobus de Voragine

- Bible, hodinky, misály, minuce (nástěnný kalendář s vyznačenými dny vhodnými pro pouštění žilou – lat. minutio sanguinis = vypouštění krve)

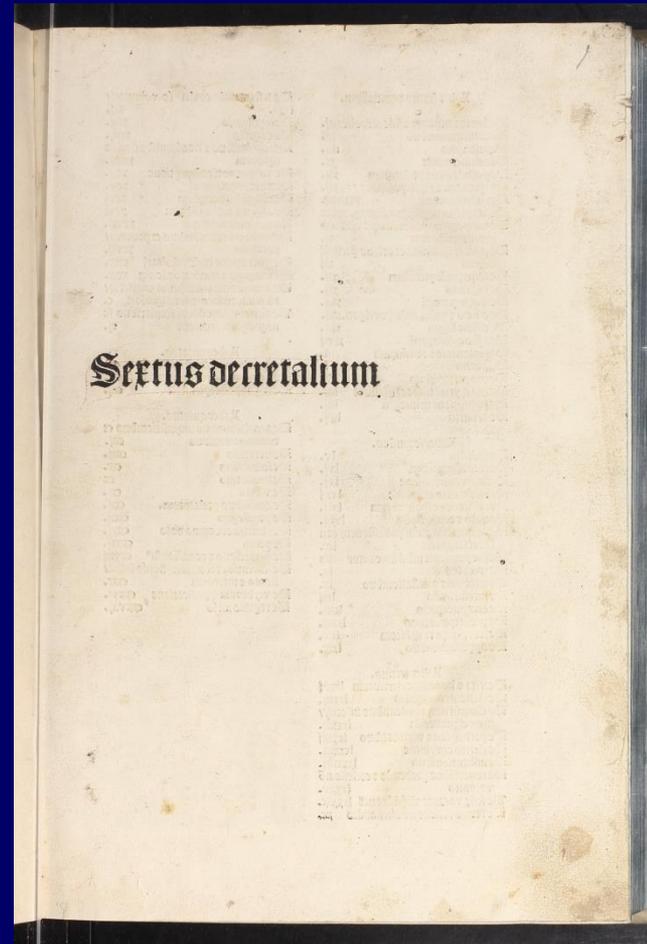
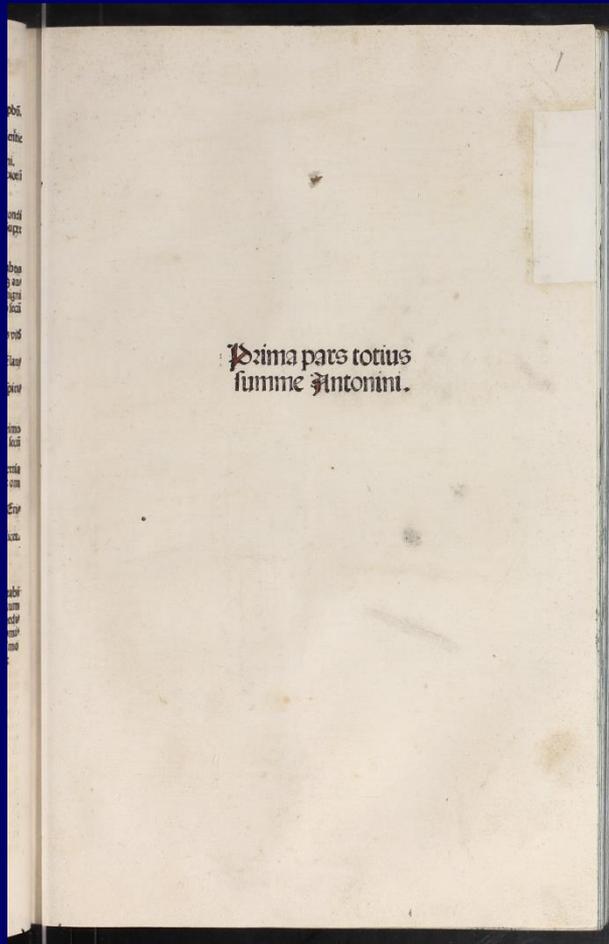
PRVOTISKY

- **Nápodoba psané knihy (tiskaři zpočátku nemají jinou ambici)**
- prázdná místa pro iniciály, místa pro iluminace... => vizualizace sazby byla individuálním dílem rubrikátora, liniový dřevořez zdokonalovali iluminátoři a koloristé
- členění textu => biblické texty tištěny dvousloupcově, antičtí klasici v jednom sloupci
- členění textu – Gutenberg standardizoval délku řádku i mezer mezi slovy
- tiskové písmo vychází z psacího – textura, antikva, švabach, bastarda, rotunda, gotikoantikva
- první prvotisky nemají titulní stranu (chybí údaje o autorovi, názvu... – informace v incipitu a excipitu)
- První tiskařské a autorské údaje se objevují na konci textu **KOLOFON**

Prvotisky

- Tiskaři prvotisků zpočátku neměli jinou ambici než **napodobit psanou knihu** => podoba sazby i tiskové písmo vychází z psacího, v tištěných knihách jsou vynechána prázdná místa pro domalování iniciál, místa pro iluminace apod. => vizualizace sazby byla individuálním dílem rubrikátora, liniový dřevořez zdokonalovali iluminátoři a koloristé.
- První prvotisky nemají titulní stranu (chybí údaje o autorovi, názvu, tiskaři (občas je jeho autorství naznačeno signetem = tiskařská značka), datu vydání...), postupně se objevují jednoduché titulní listy a první tiskařské a autorské údaje, které většinou najdeme na konci textu v tzv. kolofonu.

Titulní listy prvotisků

Liber sextus decreta. I

Uia p[ro]p[ter] hoc d[omi]n[u]s p[ri]mo humana sub[si]dia pe...

an salutatio sit p[er] ep[iscopu]m id est co[n]sp[er]atione[m] et solutio[n]e[m] relin...

Incipit sextus liber decre...

Bonifacius episcopus

adeo flata sunt dicit ecc[lesi]a, et effecta tot[us] obis m[er]ito. Cer...

Onifacius ep[iscopu]s. q[ui]a r[ati]o motus q[ui] in p[ri]ncipio secundu[m]...

pr[imo] ip[s]o fuit nullu[m], et peccat deridendo ep[iscopu]m. nec fact...

Ep[iscopu]s si non leuatur electio et quali. q[ui] bene...

Ep[iscopu]s si non leuatur electio et quali. q[ui] bene...

Ep[iscopu]s si non leuatur electio et quali. q[ui] bene...

Ep[iscopu]s si non leuatur electio et quali. q[ui] bene...

Ep[iscopu]s si non leuatur electio et quali. q[ui] bene...

Ep[iscopu]s si non leuatur electio et quali. q[ui] bene...

Ep[iscopu]s si non leuatur electio et quali. q[ui] bene...

die vt f[aci]t in casu p[re]cedente deere. vt f[aci]t electi est. et...

si et causis p[ro]p[ter] emergenti...

si et causis p[ro]p[ter] emergenti...

si et causis p[ro]p[ter] emergenti...

si et causis p[ro]p[ter] emergenti...

si et causis p[ro]p[ter] emergenti...

si et causis p[ro]p[ter] emergenti...

si et causis p[ro]p[ter] emergenti...

si et causis p[ro]p[ter] emergenti...

Constitutiones

Clementis pape quinti

Danneo gratiosum hoc nomen per interpretatio...

loquitur. cum in reliq romano: pontificis...

Incipit constitutiones dementis pape quinti...

Danneo episcopus servus servorum dei...

Comprobabilis sufficit. nec ad deationem lucidam...

Strixit pro constitutione penali ut non sit in summa...

Obsequit. quasi latenter subintrat et idem verbum...

dala. Jo. autem in hoc exordio volens excusare...

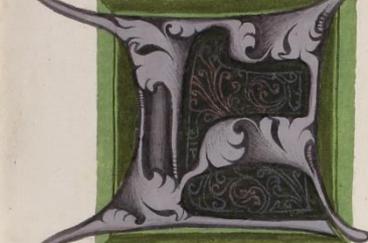
Incipit secunda pars summe maioris fratris Antonii archiepi...

Incipit secunda pars summe maioris fratris Antonii archiepi...

Incipit secunda pars summe maioris fratris Antonii archiepi...

Capitulum .i. Tituli .i.

Incipit secunda pars summe maioris fratris Antonii archiepi...

Incipit secunda pars summe maioris fratris Antonii archiepi...

Incipit secunda pars summe maioris fratris Antonii archiepi...

sufficiencia et dicit miseriam. filij hominum...

Quatuor ad primum .i. i.

Secundum quod avaricia vel cupiditas sumit tripliciter...

Præfens Valerij Maximi opus præclarissimū. in nobili
urbe Moguntina Rheni/terminatū. anno M. cccc. lxxi.
xviii. kalēdis iulij. per egregium Perrū Schopffer de
Bernheim artis impressorie magistrum. feliciter consummatū.

70. léta 15. století – EMANCIPACE PSANÉ KNIHY

- snižování ligatur, minimalizace zkratk
- odpadají rukodělné zásahy
- propojení sazby s iniciálou, dekorem, ilustrací
- zavedení titulního listu
- knižní formáty, typizace knih (např. kvartový formát pro novinové letáky,...)
- kodifikování grafické konstrukce knihy (němečtí a italští tiskaři)
- spolupráce mezi tiskárnou a knihařem => jednotící prvky, které vizualizovaly vnitřní strukturu knihy (číslování listů, kustod, norma, reprezentanta, archová signatura, záhlaví)

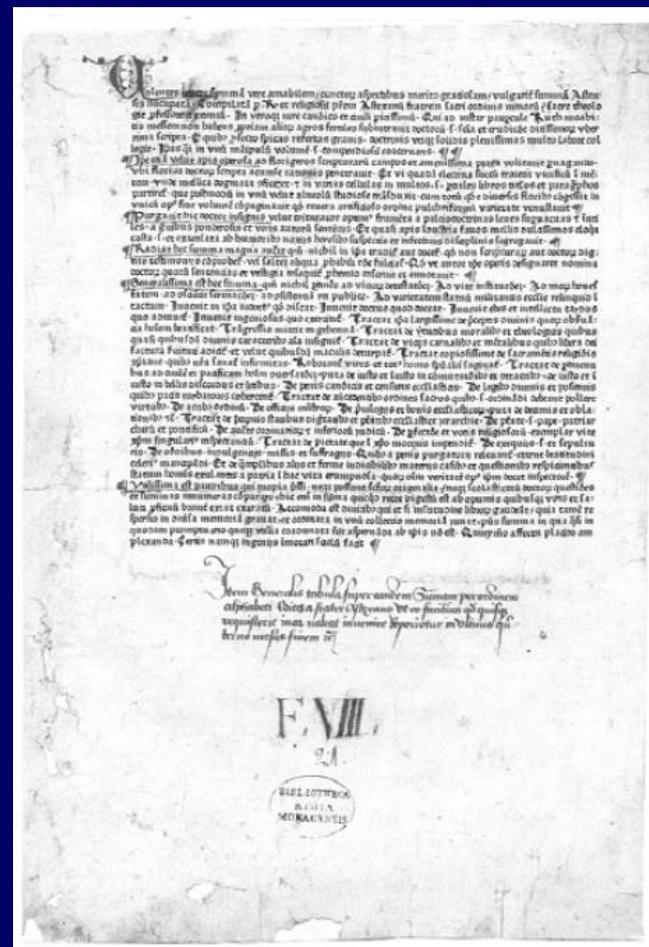
DISTRIBUCE KNIH

- 15. století – **tiskař, nakladatel a knihkupec jsou jedna a táž osoba.**
- Nakladatel a tiskař potřeboval odbyt pro tištěný náklad – hledal pro něho co nejširší oblast.
- Tiskař sám zodpovídal za distribuci nezávadných tisků
- Tiskaři měli ve svých službách pevně **placené cestující**, kteří obchodovali s knihami, navštěvovali církevní slavnosti a výroční trhy.
- Vedle cestujících vedli obchod s tisky, zvláště lidovými, také **kramáři.**
- Nakladatelé poskytovali již roku 1498 prodavačům rabat.

Prezentace knih = nakladatelské seznamy a knižní oznámení

- Knihkupci vydávali o prodávaných knihách nejprve psané **seznamy**, později je tiskli.
- Struktura: oslovení klientely a stručná výzva ke koupi (*„Ti, kdo mají zájem ... Ti kteří chtějí číst/koupit zajímavé knihy ... , ať přijdou ...“*), kniha/seznam knih, vzorník písma nebo výzdoba, adresát, prodejní místo, prosby
- V prvních tištěných seznamech se veřejnosti sdělovalo, co vyšlo, co vyjde, nabízené spisy se vychvalovaly; bylo v nich ponecháno prázdné místo, aby obchodní cestující mohl vepsat svou adresu v místě, kde obchodoval
- V seznamech také nebývá uvedena cena knih
- Knižní oznámení byla tištěna v plakátové jednostranné formě v latině, němčině, příp. dalších jazycích

- 1447-1450 první rukopisné oznámení **Diebold Lauber**: „*Kdo by rád získal velké anebo malé knihy, světské anebo duchovní, krásně malované, ten je všechny najde u Diebolta Laubera, písaře na hradě Hagenau*“
- 1469 první tištěné knižní oznámení – **Johann Mentelin**: „*Ti kdo chtějí koupit skutečně zajímavou knihu ...*“
- 1470 Petr Schöffer v Mohuči vydal seznam svého nákladu bez udání cen.
- 1470-1471 tištěný seznam knihkupce Heinricha Eggesteina ve Štrasburku.
- 1471 seznam vydává augsburský tiskař Gunther Zeiner a uvádí na něm i místo prodeje – stále knihkupectvív tiskárně
- 1501 vydal olomoucký knihtiskař Konrad Baumgarten seznam svých knih.

První jednotlivé vydavatelské knižní oznámení: Johann Mentelin, Štrasburk, 1469 – oznámení na dílo Astesana de Asta: Summa de casibus (Příručka pro řešení výčitek svědomí)

Prezentace knih = nakladatelské seznamy a knižní oznámení

- Variantou seznamů je propagace jednotlivé knihy s důrazem na její vyhotovení, kvalitní zpracování i zajímavost díla
- Na vydání významné publikace byli čtenáři upozorňováni předem = ohlášení knihy (mohučský Peter Schöffer 1470 oznamuje vydání Listů sv. Hieronyma: „*budou kompletnější, přehlednější, hodnověrnější jak všechny předtím vydané ...*“)
- Knižní oznámení nesloužila jen čtenářům, ale i knihkupcům

KOČOVNÍ TISKAŘI

- fenomén 15. a poč. 16. století
- mění místo podle zakázek – poptávka
- mobilní zařízení tiskárny, které umožnilo přesun a tisk tam, kde se tiskárny objevují až později

- **Simon Bevilacqua** (Pavie, Vicenza, Benátky, Lyon)
- **Konrad Baumgarten** (pocházel z Rottenburgu, Gdaňsk, 1500 Olomouc, kde vydává latinské a německé tituly, 1503 Vratislav, Frankfurt nad Odrou)
- **Jan Alacraw** (Vimperk 1484 – tři tisky (dva latinské a česká Minuce na rok) tištěné rotundou, český text s chybami)

Knihtisk v Německu

Německo bylo centrem knihtisku odkud se knihtisk šířil do Evropy

centra: Mohuč, Bamberg, Štrasburk, Kolín nad Rýnem

Filiálky německých tiskařů mimo své město i mimo Německo (Fust , Schöffer, Koberger – Paříž)

Štrasburk – tamní písař a notář Johann Mentelin zde roku 1460 založil tiskárnu, latinská a německá Bible 1466 Německá bible byla první tištěnou biblí v národním jazyce

Bamberg – Heinrich Keffer vytiskl 1458–1460 36-řádkovou bibli, podoba jeho knih ovlivnila české tisky

Albrecht Pfister byl první, kdo tisk opatřil ilustracemi – bajky Ulricha Bonera: Der Edelstein (1461) s 203 dřevorezy

Anton Koberger (1440/1445 – 3. 10. 1513)

- Norimberský tiskař
- rozmach ilustrace
- Jako jeden z prvních spojil tiskárnu s nakladatelskou a knihkupeckou činností – rozsáhlá distribuční síť – k jeho tiskárně příslušelo asi 16 knihkupectví
- vlastnil asi 20 lisů, disponoval nejméně třiceti druhy tiskového písma, zaměstnával ca 100 pracovníků
- Známe od něj přes 220 titulů – Norimberská bible, Schedelova Liber chronicarum (1493)

Praga caput regni bohemie ciuitas p̄maxima. Cuius descriptio ob vetustatem merito dudum posita fuisset. Verum carolus quartus impator tam magnifica in ea peregrit vt post gesta sua de ea mentio fiat. Et in ceteris vrbibus tempus antiquitatis ac originis non semp obseruatum fuit. Et praga (vt bohemicè narrat historic) post tempora abrahe initium habuit. regum pontificumq; honesta sedes. Tres in partel diuisa quibus nomina indiderunt. paruiam pragam. veterem ac nouam. parua sinistrum latus multauie fluminis occupat collicq; cōiūgit. In quo sita est regia et sancti yvri pontificale augustumq; templū. Ceteris praga in plano iacet vniuersa magnificis operibus adornata. Inter que p̄torium et forum et leuā curiā et collegium imperatoris caroli mirificis efferunt laudib⁹. Jungit aut̄ m̄iori prage lapideo ponte quatuor et viginti arcuū. Nouā ciuitatē a veteri fossa distinguit. p̄funda. et vtrinq; muro munita. Hec quoq; ciuitas ampla ē ad colles vsq; tendit. quoz alterū sancti caroli. alterū sancte katherine appellant. tertū vicegradū in arcis modū edificatum. vbr̄ collegium est. Est aut̄ hec ciuitas insignis in p̄uincia bohemie. que portio germanie est. aquilonis flantibus tota ferme exposita. formam eius rotundam tradunt. cuius diametrum triū diez trauere expedito pater. silua vniuersam claudit. irrigat pluribus fluminibus sed cunctos multauia excedit. que metropolim regni pragam influit. De nomine ciuitatis cū disceptaretur iussit libussa ex artificibus qui primo occurrerit rogari quid ageret. ac ex primo eius verbo vocari oppidum. interrogatus faber signarius quisp̄tam. limen se agere dixit. qd bohemicè. p̄ba dicit. indeq; nomen vbr̄i datū. s̄ corrupto vocabulo postea pragā dixere. In hac p̄uincia aliquo tpe amazonice femine regnandi cupidine ducte dominū habuerunt. Postea duces vsq; ad primū regē vranislā gubernarunt. qui. vi. et. lxx. supra mille ab ortu saluatoris xpi apud maganū in p̄calio principū ab impatore henrico 4° nois q̄nto rex declarat⁹ fuit. mox auz regē qd p̄pus extitū fuit in bohemia vranislao. Nestia. lusacia. morauia bohemoz ip̄erio adiecit. Silber⁹ treueroz archieps cū eo pragā miss⁹ q̄ corā. puicialib⁹ regē iungat regalib⁹ q̄s adoznet insignib⁹. In eodē āno sc̄m̄i acta

manu populo vranislao regi salus honor atq; victoria. Is vranislau indulgente alexandro papa tercio natione senensi collegiū canonicoz regulariū in arce piageni erect. in qua dum res agit diuina non p̄positus tantū sed decanus et sacerdos diaconusq; et subdiaconus rem diuinam facientes episcopalis ornamentis vtuntur. Et p̄positus quidē cancellarius regni appellatus principis honore defungit. Postor anslāu primū regē pluribus annis interregnū fuisse serūt. nō regis noie s̄ ducis tantū vsq;. et vranislā vno loco vranislā nam ab impatore friderico primo sibi et posteris regiā dignitatem obtinuisse scribunt. qui pontē sup multa viam qua vetus praga m̄iori iungeret magni operis edificauit. quē arsiponensi p̄ferunt in quatuor et. xx. arcos vt diximus protensum. Deinde vlcicus qui carinibioz principatum tenebat cū virili sobole careret accepta ex otobocaro rege bohemie pecuniā carinibia illi. carinola. marchia selauonicam et portū naomis tradidit. Tempore postremo caroli quarti imperatoris in maxima potentia et gloria fuit et augmentū mirabile accepit vt p̄missum est. Nullū em̄ regnū tota europa tā frequentibus. tam augustis. tam ornatis templis dotatum fuisse quā bohemicū reoz. Tempora in celum erecta longitudie atq; amplitudine mirabili formicibus tegebant lapideis. Altaria in subline posita auro et argento quo sanctorz reliquie tegebant om̄sta. Sacerdotum vestes margaritis recte. ornatus omnis diues. p̄iosissima sup̄plex. fenestre alte atq; amplissime. cōspici quo vitro et admirabili opere luce p̄beant. neq; hec tantū in oppidis atq; vrbibus s̄ in vallis quoq; admirari licebat. Fuerat inter cetera monasteriū aule regie apud rippam multauie qua misa flumini illi iūgit. sicut in quo regū corpa condebant singularis excellentie. nā p̄ter eodem magni et memorabilis operis ampliatōz mitozū. ceteraq; officinas monachoz magnifice constructas quadrata porticus fuit. que nō parū condusit ozū. ambitū vocauer. In huius lateribus vetus nouiq; testamentū ab initio genesis vsq; ad apocalipsim iohannis lris masculis in tabulis scriptum p̄nebatur. notis quo altius irent paulatim crescentib⁹ ita vt summo vsq; deorsum facilis lectio preberetur. Flos igit dulcoris Bohemia dicebatur. quocūq; inter principes atq; reges dulcissimam redolebat suauitatem. Hinc (volente fortuna) apud vniuos sapore fetidū habet. sicut deus vt pot̄ redolente atq; splendori par fiat. Cuius historia et regum gesta papa pius. secund⁹ in historia bohemia discretissime prosequitur.

Knihhtisk v Itálii

Do **Itálie** zavedl knihhtisk roku 1465 Konrád Swendheym a Arnold Pannartz, kteří zřídili tiskárnu v benediktinském klášteře sv. Scholastiky u Subiaca

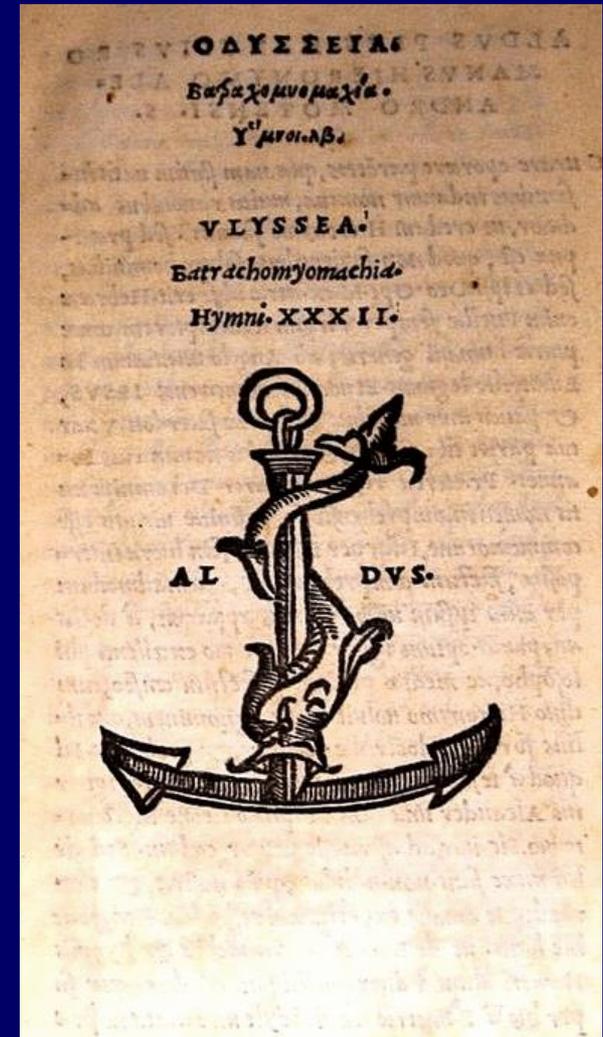
zdokonalení tiskového písma – antikva

Vysoká úroveň tisku

Italští tiskaři (Řím, Benátky) Nicolas Jenson, Lucantonio Giunta, Erhard Ratdolt a Aldus Pius Manutius, Giambattista Bodoni

Aldus Pius Manutius (1449–1515)

- Benátky
- Pro jeho tisky se vžilo označení **ALDINKY**
- Jeden z nejslavnějších humanistických tiskařů – obklopen okruhem učenců
- Vydávání klasiků a latinských i italských autorů
- Shromáždil kolem sebe učenou společnost – vydává jejich díla, jejich zakázky = tzv. nová Akademie
- Jeho tisky mají vysokou typografickou úroveň – uplatnil široký repertoár interpunkčních znaků. Sazba a dekor se vzájemně doplňovaly – propojenost tisku jako celku. => umělecká úroveň tisku
- Ediční kritická vydání, bezchybné korigované texty
- V dílně Alda Manutia byla vytvořena kurziva
- Tiskne na folia i osmerkový formát
- Činnost tiskárny doložena ca 150 tituly

Knihhtisk ve Francii

centra: Paříž, Lyon

1470 Ulrich Gering, tiskárna při Sorboně

první francouzský tiskař byl Pasquier Bonhomme

1481 tiskl v Paříži Jean Dupré

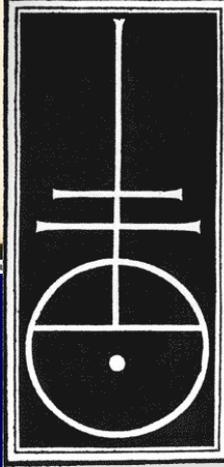
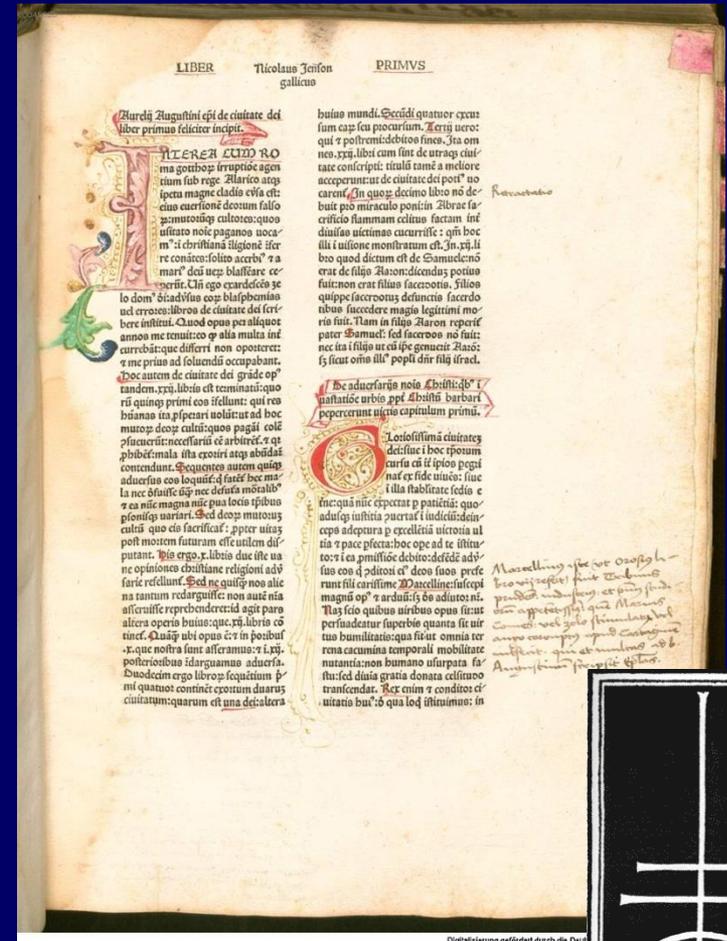
1485 Guy Marchant

Další tiskaři: Mathias Huss, Jodocus Badius Ascensius, Geoffroy
Tory, Fournier, Didotové...

Henri Estienne = Henricus Stephanus (1460–1520)

Nicolas Jenson (1420–1480)

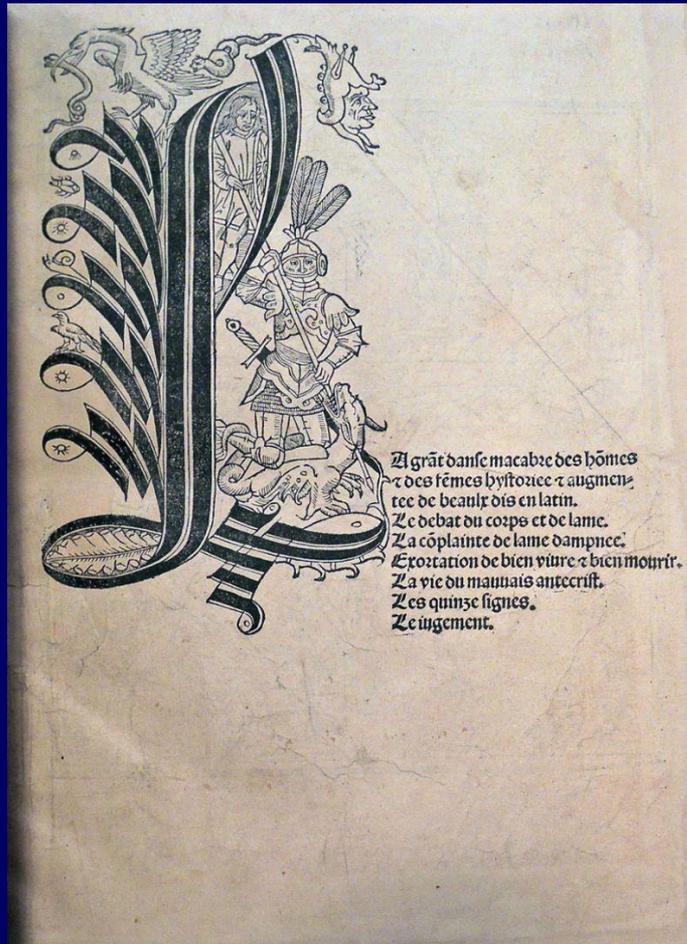
- Karel VII. jej údajně poslal do Mohuče, aby se vyškolil v umění knihtisku (u Petra Schöffera) a zavedl ho ve Francii.
- Jenson působil v Benátkách, kde spolupracoval s Aldem Manutiem
- Vydává knihy všech žánrů, v latině, italštině, řečtině

nunciat. Venit nanq; ait & añunciauit pacē
n illis qui prope sunt : quæ olim hebræi di
Quidam enim eorū clamāt: recordabuntur
n omnes fines terre: & adorabunt coram eo

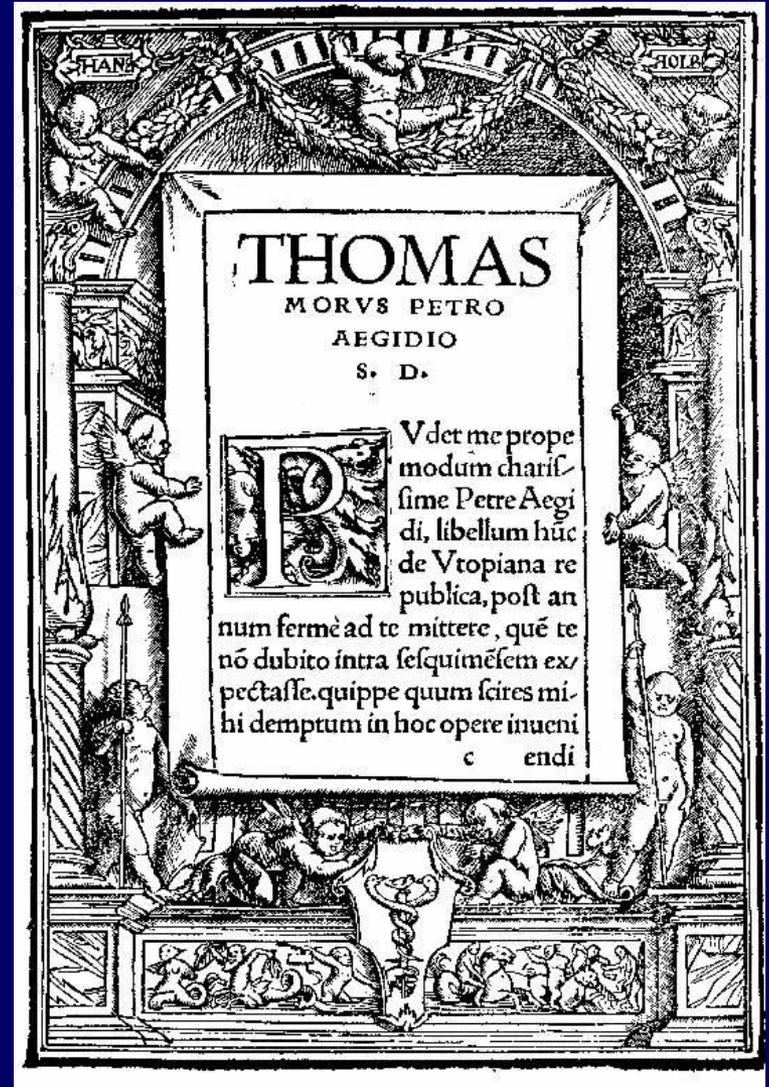
Působil v Benátkách, kde vytvořil spolu s Manutiem **antikvu** (již nejde o reprodukci humanistických kaligrafických předloh, jedná se o písmo přímo určené pro tisk).

Mathias Huss – Danse Macabre, Lyon 1499

JOHANN FROBEN (1460–1527)

- Basilej
- Tiskárna vydala přes 320 publikací – vysoká úroveň výzdoby (např. Hans Holbein ml.), ediční, sazečské i korektorské práce
- Ediční politiku i estetickou úroveň knih ovlivnilo jeho přátelství s Erasmem Rotterdamským

Knihtisk v Čechách

První český tisk:

Guido de Colonna: Kronika trojanská, Plzeň 1467/1468

Ze 44 prvotisků vzniklých v Čechách je jen 5 latinských, 39 českých => vývoj literatury v národním jazyce. V oblibě jsou řečtí a římské klasiky, Bible a náboženské texty, praktické příručky

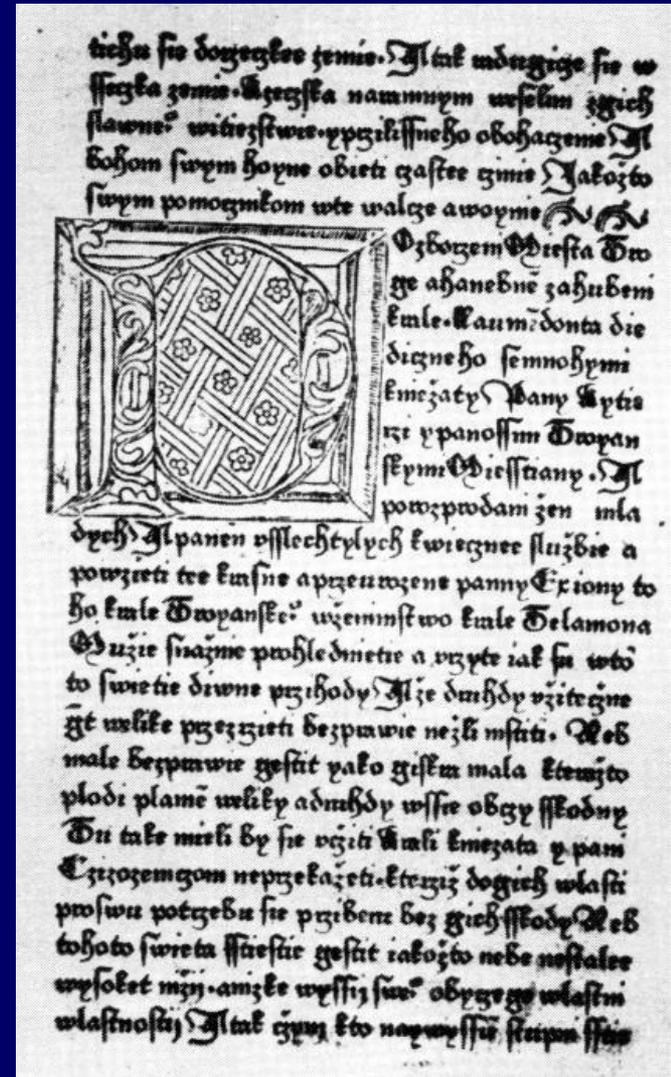
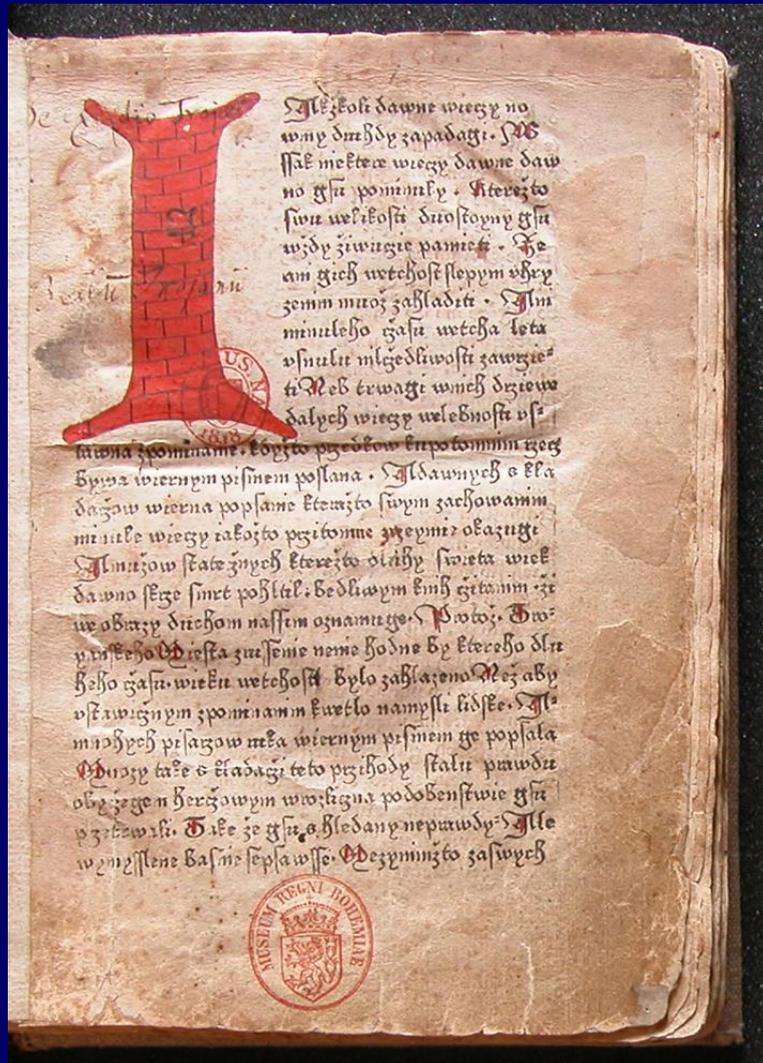
zásluhy za rozšíření knihtisku v Čechách: pražské tiskařské dílny, měšťané, univerzita

Centra: Plzeň, Vimperk, Praha, Kutná Hora, Brno

Plzeň

- **Guido de Colonna: Kronika trojanská** (Historia destructionis Troiae), Plzeň 1467/nebo 1468 – 1sv., 195 fol., jednosloupcová sazba černou barvou, bez ilustrací. Rukopisná předloha = tzv. Osecký rukopis.
- **Statuta synodalia Arnesti**, Plzeň 1476 – příručka pro kněžstvo od Arnošta z Pardubic ; Tisk i úprava jsou značně nedokonalé, sazba je jednosloupcová, pravé okraje stránek nezarovnané.
- **Pasionál**, Plzeň 1498–1499 tiskař – plzeňský měšťan Mikuláš Štětina Bakalář
- **Dlabačův Nový Zákon**
- **Pražský misál**, 1479 – Kniha modliteb, zpěvů a mešních čtení vysázených ve 2 sloupcích na foliovém formátu

Guido de Colonna: Kronika trojanská (Historia destructionis Troiae), Plzeň 1467/nebo 1468 – domalovaná a jediná tištěná iniciála

Vimperk

- Jan Alakraw – kočovný německý tiskař
- ve Vimperku 1484 vznikly tři tisky (dva latinské a českou Minuci na rok 1485 = nástěnný kalendář s vyznačenými dny vhodnými pro pouštění žilou – lat. minutio sanguinis = vypouštění krve)
- Všechny tisky jsou tištěny rotundou, kterou Alacraw přinesl z Pasova, čeština je bez diakritiky se značnými chybami.

Tractatus peroptimus d' animabus exutis a corporibus editus
a fratre Jacobo doc. ordinis cartbusiensis ertfordie.

Rogamus vos ne terreamini p spiritū: verba sunt
apostolica ad plebem thessalonicā missa in epla. 2.
2. c. eandem cōsolantia ne terrores cōciterentur p
pter psecutiōes arbitrātes. p tunc quasi instaret di
es iudicij, prime futuri vt patet ex sequētibus eiusdem. c. pre
dicens eis prius venturū pditiōis filiū quē nos anti xpm dici
mus 7 eius fallaciā in signis mēdatibus 7c. Que verba nō ab
surde summi pnt ad ppositū nostrū. Fateor enī paruitatē me
am sepeniēro a multis pulsata quid opinarer de aparitiōibus
quorūdam spiritūū in quibusdā monasterijs: cimiterijs eccle
sijs siue domibus qui qñqz nō sine molestatiōe ac turbatione
terribili se oñdāt nō tñ visibiliter: lapillos ollas siue alias res
proijcientes scāna subuertētes 7c. nec tamē vba eorū audiunt
nec videntur oculis. 7 tñ tñ quoqz hec turbatiua exercent vt
etiā habitatores coguntur fugere 7 habitatiōes solennes de
serere. nō sine magno damno d' quo fateor certā habere notici
am ymmo 7 cōpassionē cū eis dem. Et licet orationes facte sūt
et aliq̄ ceremoniālia fuata nō tamen cessauit illa inquietudo.
Quid igitur de hoc possit tarditas mea in hac obscura mate
ria opinari. put. deus dare dignabitur poscētibus non negabo
nō prescribens in his certius verius sentientibus. ptestatione
solenni in scolis theologicis fieri cōsueta p me crebrius repeti
ta semp salua 7 premissa nec inutile psuaderi mihi videoz ali
quid de talibus speculari si tamē veritas in his valeat dinosci
Primo. ppter turbatiōem hoīm fidelīū subueniēdū. Cum p
pter animarū forte ibi apparentiū subuentiōem vt post pate
bit. Cū ppter fidelīū vt emendare vitā suā studeāt amonitio
nem. Nec enī puto tales apparitiōes fieri apud infideles siue

farraceos siue iudeos 7c quia tales cause loci apud eos non
habent. Has causas inter alias nō estimo minimas licet apud
infideles alias apparitiōes fieri non est impossibile scz demo
niorū sed nō animarū xpianaz suffragia poscentiū. Deus enī
et natura nihil agit 7 pmittit frustra: humiliter igitur aggre
dior hanc tenebrosaz materiā que in scripturis sanctis aut co
ctoꝝ nō satis ē digesta: qntū valeo tñ ad fontē dicitatis recur sū
habiturus exinde hausturus vt beniuolis lectoꝝibus pponaz
veniā petens de inculto stilo 7 materia forte certificata minus
pbabile eā affirmās nō ex primis pncipijs demōstratiue dedū
camus. Nec enī hec materia subiecta ē p mis pncipijs factē hu
manis s; volūtati diuine q̄ hūano iudicio mīme obnoxia exiit.
Ocurrunt igitur ad ppositum aliqua consideranda.
Primo de egressu animarū humanarū a corporibus
per sententiā mortis. Scō de recapitulis et locis ad
q̄ pducunt post egressū 7 de habitudinibus eorū. Tertio de ap
paritiōibus q̄ sūt ab aiat us exutis ad hoīes viuētes. Quarto
de expimētatiōibus q̄ sūt 7 cur veniūt illi spūs ad hoīes 7 quō
dispositos expedit illos eē q̄ expiri debēt illa. Quinto de ceremo
nijs pcedētib; ad istā expiētiā. Sexto d' interrogatorijs ab aia
bustaciēdis. Septio quō cognosci valeāt si de aut fecte appa
reāt. Octauo quo sint executiōes faciēdes si aliq̄ desiderāt a vi
uētibus. Et cōsiderādus ē aduētus 7 recessus eaz. Quātū ad
pmū sciēdū q̄ vt patz in quorū dā reuelatiōibus dolorosissima
ē sepatio aīe a corpe. Pā pena illa excedit oēs sedī penas licet
ab hoībus alijs nō sentiat. Lius primi ratio ē qz natalis appe
titus aīe ad corpus rūpit 7 violatio istī appetitus natuaralis
multū ē penalis sicut etiā in alterius morte scz vxoris aut filioꝝ
aut amicoꝝ dolor est grauis. Sicut legitur d' augustinō cui vi
su fuit q̄ in morte sui cari amici mediū cordis ablatū fuit. Itē
qz anima ante infusione ius in corpus nūqz esse habuit sed in

Tractatus peroptimus de animabus exutis a corporibus ... Pataviensi :
[Johann Alakraw et Benedictum Mayr], 1482

Brno

- 1486 Konrad Stahel a Matthias Preinlein
- V Brně se usadili pravděpodobně na pozvání olomouckého biskupa Jana Filipce
- První tištěná kniha na Moravě – **Agenda Olomucensis**
7. října 1486 – sbírka formulářů sloužící kněžím olomoucké diecéze při liturgických úkonech.
- Kolofon: *„Agenda podle pravé rubriky olomouckého kostela: ve slavném městě Brně vytištěná: končí šťastně: léta spásy 1486: dne 7. října.“*
- Tiskaři uvedeni nebyli, objevují se až v ostřihomském misálu z roku 1491 o 308 listech, kde bylo uvedeno, že jej vytiskli: *„Conradus Stahel et Matheus Preinlein impressores Veneti.“*

Ecclia S. Maria
In nomine sancte et indiuidue trinitatis: Amen. Incipit agenda scdm eborum Olomucensem: Et primo benedictio Salis et Aquae dominicis diebus

Adiuutorium nostrum **p** circulum anni.
In nomine dñi. Qui fecit celum et terram
Deus in adiuutorium meum intende.
Domine ad adiuuandum me festina.
Deus in adiuutorium meum intende.
Domine ad adiuuandum me festina.
Gloria patri et filio et spiritui sancto.
Sicut erat in principio et nunc et semper: et in secula seculorum: Amen. Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster etc. Ave Maria. Credo in deum.

Sine Oremus subiungat.

Exorcizo te creatura salis per deum
vini **+** per deum verum **+** per deum
sanctum **+** per eum qui te per Heliseum prophetam in aquam mitti iussit: ut sanaretur sterilitas aque: et efficiaris sal exor

Sancta maria magdalena: ora pro eo.
Sancta anna: ora pro eo.
Sancta felicitas: ora pro eo.
Sancta lucia: ora pro eo.
Sancta agnes: ora pro eo.
Sancta agatha: ora pro eo.
Sancta dorothaea: ora pro eo.
Sancta margarita: ora pro eo.
Sancta barbara: ora pro eo.
Sancta katherina: ora pro eo.
Sancta ludmilla: ora pro eo.
Oes sancte virgines: et vidue: orate.
Omnes sancti: orate pro eo.
Propitius esto: parce ei dñe. **P**ropitius esto: Succurre ei domine. **A**b omni malo: Libera eum domine. **A**b hoste maligno: Libera eum domine. **A**b insidijs diaboli: Libera eum domine. **A** cruciatu et morte perpetua. Libera eum domine. **A**b ira tua. Libera eum domine. **A** penis inferni. Libera eum domine. **P**er natiuitatem tuam. Libera eum domine.

ciiij

Agenda Olomucensis 7. října 1486

- **Johann Thurocz: Chronica Hunganorum** (Brno 1488). Tisk s 41 dřevořezovými portréty uherských králů – první kniha s tištěnými ilustracemi na našem území.
- Pro potřeby triviálních škol vytiskli několik donátů (Aelius Donatus: Ars minor), učebnice latinské gramatiky, latinské a německé kalendáře, odpustkové listiny a minuce
- V roce 1499 Stahelův společník Matthias Preinlein přestěhoval tiskárnu do Olomouce
- Psalterium Olomucense z roku 1499 – dedikace biskupovi Stanislavu Thurzovi

Ad egregiū dñm Thomā de drag psonalis p̄sente
 ferentissimū principis dñi Matthe: hūgarie: bohe-
 mie ꝛc regis Austrieꝛ Ducis cancellariuz Prefatio
 magistri Johānis de thurocz: in primū librū Chro-
 nice hūgaroz foeliciter incipit.

Hic gōne hys annis nobis eque simul
 torpentibus varij rerū ordines cū inter
 occurrissent suaues interdū lites media
 inter colloquia surrexere ꝛ leuia disputa-
 tionū sepius emerferūt iurgia. Dū re-
 bus hūgarice natiōis de p̄mēis de-
 qz p̄e mūdi que hūgaros aut germia-
 uit aut in hāc regionē que antiquē pan-
 nonia: nūc vō hūgaris ab eisdem hū-
 garia dicta est fudit: varijs viamur sentēijs: experēdi tandē gr̄a
 placuit duoz super hys rebus conexas reuolucere hystorias.
 Quas equidē dū diligenti lectiōe plustrauim⁹ multa in eisdeꝛ de
 p̄e mūdi sc̄itica vnde ꝛ hūgarū emerisse p̄bentur aut obmissa
 aut neglecta seorsūqꝛ alioꝛ autoꝛ a positiōibus p̄scripta appare-
 bāt. Enīvero ꝛ magis regis Atilie gestaz gloria rerū sili parui-
 tate cōprehensa digno laudū p̄conio nō min⁹ quasi subterere vi-
 debat: nec erimie de hoc hūgaroz vetustas arguēda est: qd̄ suaz
 recordia rerū alrū obliuiois ipelagus defluere p̄misit hoc genus
 hoīuz ipsaz etate rez armoz potius strepitu qꝛ s̄faz sc̄itica vaca-
 bat. Nam ꝛ hoc n̄o euo ps̄nanōis eiusdem quedā trāsiluanis
 regin̄ posita in hoīs caracteres quo sōā ligno sculpir ꝛ talis scul-
 pture vsū s̄faz ad instar viuit: externaz nationū indiciā exactis p̄
 ipsū Atilā regē victoꝛijs dignū p̄conij subtraxisse stilū ꝛ eidem
 regi Atilie gloriā impialis noīs demisse p̄tuo: neqꝛ p̄ ipsū gesta-
 rū rerū indecus quidpiā p̄terqꝛ illatas p̄ ipsū eis miserias plan-
 cuosi carmīs ad instar scripsisse inueniūt. Vñ paulus orosij sua-
 rū vltimo libro hystoriarū: hūnoꝛ de eruptiōe mentidēꝛ faciēs.
 Tredecimo inquit āno impij valentis radiꝛ illa miseriaz nostra
 rū copiosissimos simul fructes germinauit. Et antioch⁹ florenti-
 nus archiep̄us in sc̄da p̄e sui chronici opis ipsa aut gentis barba-
 ries mesilere faceret nisi illud famosū galliaz ꝛ italiaꝛ exercitum

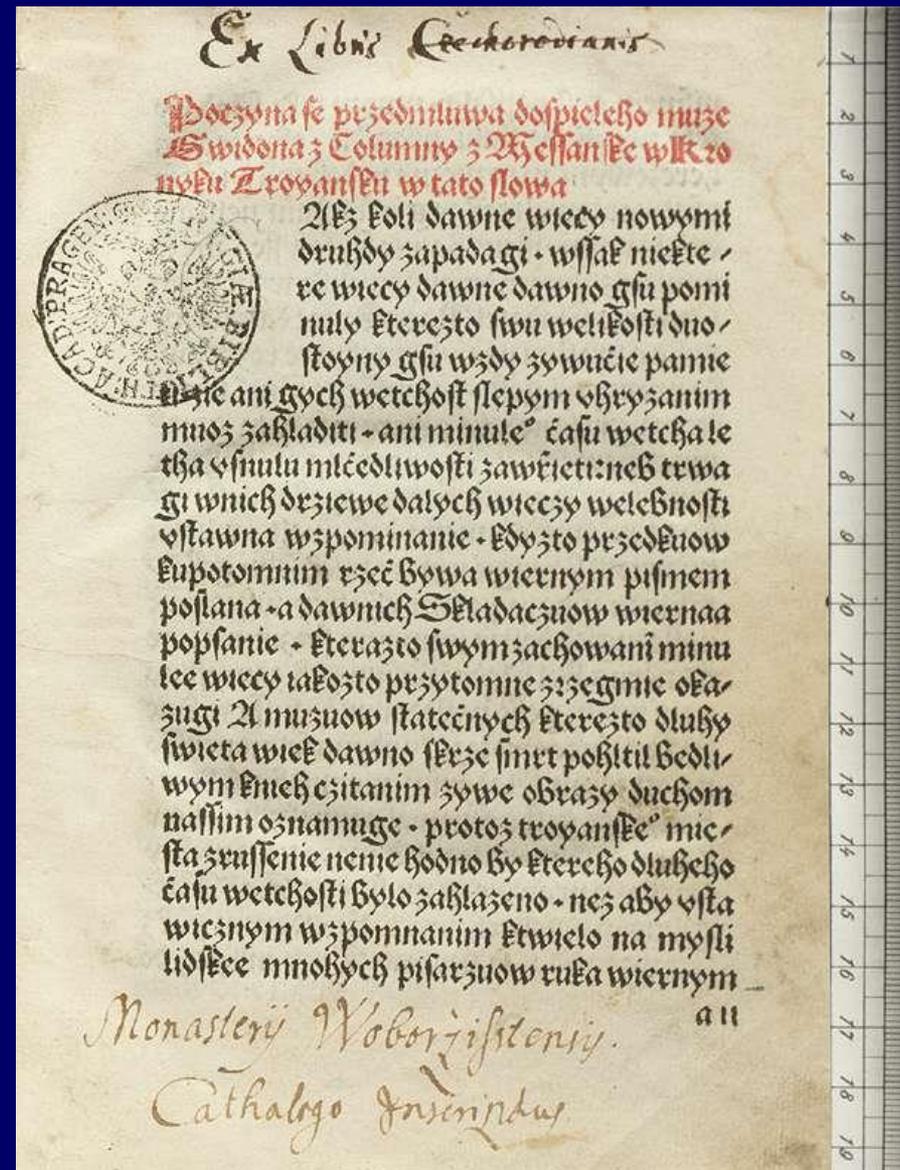
Johannes Thurocz: Chronica Hungarorum. Brno: [Konrad Stahel et Matthias Preinlein], 20.3. 1488

Praha

- nejstarší tisky 1487–1500 se tiskly ve 3 tiskárnách:
- **Tiskař Žaltáře z roku 1487**
- **Tiskař Pražské bible**
- **Tiskař Korandy**

Tiskař Žaltáře z roku 1487

- Tiskař Žaltáře z roku 1487 (dříve označován jako Jan Jonata z Vysokého Mýta). Žaltář je první pražskou tištěnou knihou. Druhou jeho knihou je ve stejném roce vydaná **Kronika trajánská**. – Obě knihy jsou tištěné bastardou, v textu jsou vynechána místa pro iniciály.

Tiskař Pražské bible

- **Tiskař Pražské bible** (Jan Kamp), známý je majitel tiskárny - Jan Severýn, který dílnu provozoval do roku 1515. Tiskař začal tisknout 1488 a do roku 1500 vytiskl celkem 17 prvotisků: Pražská bible, která je prvním kompletním vydáním tištěné bible u nás o rozsahu 610 fol., Kronika zv. Martimiani, Ezopovy bajky, Pasionál z roku 1495 – bohatě ilustrovaný se 170 dřevořezy – ryté podle Schedelovy Kroniky, Kalendář na rok 1497 a 1498, Nový Zákon z přelomu let 1497/1498 – rozsáhle ilustrovan, inspirace v Kutnohorské bibli.

**Przedmliwa swateho kie
ronyma na Zabdu Mowy**

Mowy ze gsu by-
li kteryz; cownie
spisowali swaty
Lukas ewan-
gelista swiedzi rka Ze mno-
zy giste pokuseli se aby zpo-
sobili wypowiedanie cinnow
kteryz; stze nas doplna wy-
psani gsu . cal yak; su ozna-
mili nam ti kteryz; od poczat
ku sami skledli gsu . rzec; : a
sluzebnost wedli prynu **Me-
Boy** sepsanie ta ktera; ku pa-
matze trwagi a; doswad to
zgewnie oznamugi . ktera; to
od rozlicnych mizuow gsu
skladana . rozlicneho kaciec
stwa poczatku we byli **Jako**
gest to kteryz; **Egipstij** ma-
gi . **A** gen; swatemu toma-
sowi a mategi a bartholo-
miegi . dwanaczci tak; apo-
stolom se pripisuge . a gen;
Wazyldes a **Apolina** slo-
zili . y mnozy gini . kteryz; to
wyezitati welni dluska wicz

gest . **A** przytem to nie; ne-
nie wicz potrzebie . gedine
toliko toto powiedien . Ze su
byli niekteryz; : kteryz; to bez
ducha swateho ; y milosti bo-
zie . pokuseli se : wicze aby
zpuosobili rozprawku : ne-
li aby toho toz se gest daloo-
znamili prawdu . **Onich;** to
sprawedliwie se moze slovo
toto . przek; powiedien **Wie-**
da tem kteryz; wyprawugi
; sedze swateho . kteryz; kacie
gi po duchu swem . kteryz;
viedzi toto die pan . a pan
gest gich nepostal **Onich;**
to y spasytel we ctime swate-
ho **Jana** mluiwi **Wssyckim**
gen; gsu przedemni przisli
; lodiegi byli a kteryz; **Li** k-
ryz; gsu przisli : ne kteryz;
postani gsu **Nebo** sam die .
Przychazeli gsu : a yat sem
gich neposielal . **Przytacz;**
gen; przychazeti dzie wss-
tcinost . a pri postanych pod-
dana sluzebnost gest . **Czer-**
kw pal swata ktera; to gest
na skale zalozena yak; pan

a y

bo kdy; byl w galisey chodi-
ly zaim; : a przislubowaly
su genu . y gine mnoze k-
re; byly s nim wstupil; do
geruzalema **A** kdy; gi; bie-
se wicz . ze byl patk gen;
gest przed sobotu . przysel
yozef od arymatthye s k-
tich desyctnik . gen; y on ze
kisse kralowstwie bozicho .
a smiele wffel ku pilatowi .
y profyl zatielo ge; yssowo .
A pilat podivil se g; l; by y
mizel **A** powolal century-
ona : otazal ho g; l; gest o-
mizel . **A** kdy; zwiediel od
centuryona . dal gest tielo
yozefowi . **Tedy** yozef ku-
piv lueneko platinu . a slo-

zow ko obium w platinu . y

polozyl; do hrobu gen; byl
wytsan ; skaly . a przivalil
kamen k dwerciom hrobo-
wym **Alc** maria magdale-
na a maria yozefowa patric-
chu k; by byl polozen

Capitola . XVI .

W pondiel po S wsbam dobre zmuzyim a p...
W wtery przed bozim tielem do a nazay wybor sta k hlawnie jif

Exordium
Naden swateho wita dobre mladym a zmuzyim krom bede
W sobotu swatcu witu dobre zmuzyim
W nediel po swatcu Janu krticid dobre zmuzyim a sta k hlawnie
W wigilguy Spetra a pawla do a nazay wybor zmu a sta k hlazi

Srpen
Naden swate marie dobre mladym krom bede
W sobotu po rojestan apofstolow do mla a zmu k ste a nazay tez
W nediel po S Jakubem ospeh zmuzyim a starym kndy
Nazayev cati dez dobre krom hlawnie kso
Naden swate petra dobre s... ym krom plizuzge

Sary
W wigilguy swateho wawrzynge dobre mladym krom bede
W patek po swatcu wawrzynzy odpolu mla a zmuzyi krom stehen
W sobotu przed matku bozi do a nazay wybor mla a zmu k ste k
W pondiel przed S Bartolomege wybor k hlazi a u... rano do
Naden swateho Jana stien dobre starym krom plizuzge

Wagay
Naden narozenie matky bozi dobre mladym krom stehen
W patek po matce bozi do a nazay wybor mla a zmu krom stehen

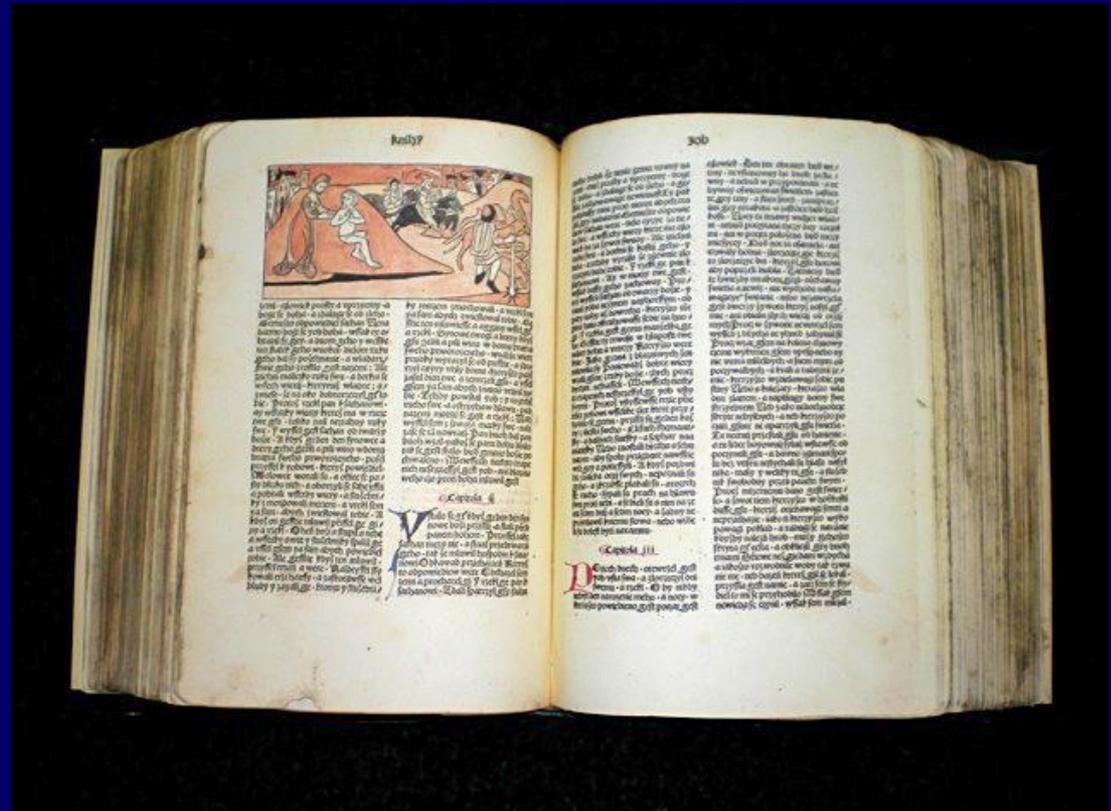
W Wegde sluzge na raku w pondiel przed Switem po pate hodime
P Pan tee gwerti wenu a Saturnus
W A tehoz w strzedu po... itic w puol...
W A... w strzedu po S wrokom... k xxii hodit
W A tehoz wczwrtel przed S magda... k...
W A Sary w patek przed S syrtam po xv hodi
W A tehoz w patek po nanebe wzei A B w rix hodim
W A Wigen w nediel po S Silguy po puol sedme hodi
W A... na S krtic przed xxi hodim - Pan tee
W gwerti Saturnus a Mars
W A... ediel po S lampertu po puol vj hodi
W A... w ponoku po S remigu po puol xxi hodi
W A tehoz w pondiel po S hawli w rxi hodi
W A... w strzedu po w ssech S po x hodi
W A tehoz w strzedu po S bryccy k puol xv hodime
W A... w gwrtel po S ondrzagi po rxi hodime
Wegde sluzge na k; orozge ka S. lucz w puol iij hodime Pan
tee gwerti Wstecz a Saturnus
W A tehoz w patek po S lucz po ix hodime
W A... w sobotu po bozim narozem po puol ix hodi

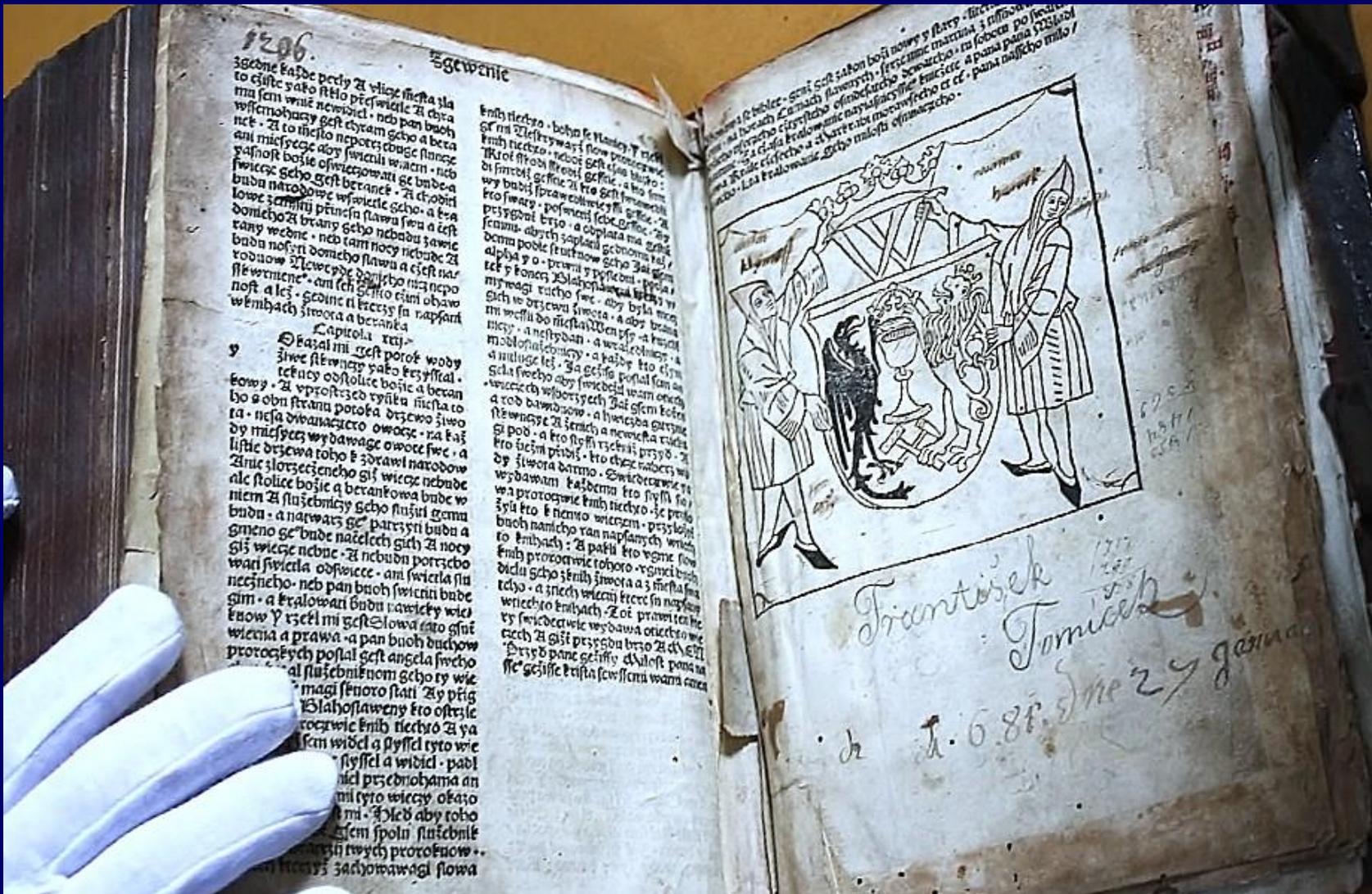

Minuce na rok 1491

Kutná Hora

- 1489 zde byl uveřejněn jediný tisk ve dvou vydáních – **Kutnohorská bible**, tiskařem byl Martin z Tišnova
- 612 listů s 116 dřevořezy

Starší vydání Kutnohorské bible má na konci umístěn znak Kutné Hory s korunovaným W. Ve všech exemplářích je slovně uvedeno jméno města i tiskaře.

16. století

- V roce 1480 vyšlo 8000 knih v průměrném nákladu ca 200 kusů. Knihy se hromadily ve skladech, nenacházely kupce a tiskárny končily úpadkem
- Čas knihy jako přepychového předmětu skončil a z knihy se stal užitkový předmět
- V 16. století se zvyšuje nabídka knih na trhu, ale i poptávka po knihách
- Knihtisk ztrácel individuální umělecký charakter a do poloviny 16. století se transformoval na principech kolektivní práce
- Od 16. století platilo, že vznik tiskárny zakládalo privilegium panovníka, od 18. století koncese udělovaná nejvyšším státním orgánem (gubernium)

- **Renesanční kniha definitivně opouští od nápodoby rukopisů. Písmo nekopíruje kaligrafické předlohy, je konstruováno v souladu s možnostmi výroby kovové litery**